

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий центр заочно-дистанційного відділення
Кафедра психології

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра на тему:
«Особливості впливу емоційного інтелекту лідера на ефективність
команди»

Виконала студентка
2 курсу, групи ЗМПс-22
спеціальності «Психологія»
Кушнір Ірина В'ячеславівна

Керівник – кандидат психологічних наук, доцент,
Костюченко Олексій Миколайович

Рецензент – кандидат психологічних наук, доцент,
Оксентюк Наталія Володимирівна

Острог, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЛІДЕРА НА ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМАНДИ.....	8
1.1 Ретроспективний аналіз наукових підходів до розв’язання проблеми емоційного інтелекту лідера.....	8
1.2 Особливості прояву емоційного інтелекту в команді.....	14
1.3 Взаємозв’язок емоційного інтелекту лідера з ефективністю команди.....	22
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2. ОБҐРУНТУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ.....	31
2.1 Обґрунтування концептуальні моделі дослідження, психодіагностичного інструментарію та характеристика груп досліджуваних.....	31
2.2 Психологічні особливості проявів компонентів емоційного інтелекту, що впливають на ефективність команди.....	39
Висновки до розділу 2.....	43
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВПЛИВУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЛІДЕРА НА ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМАНДИ ...	45
3.1. Аналіз результатів емпіричного дослідження.....	45
3.1.1 Результати емпіричних досліджень за методикою емоційного інтелекту Н. Холла в адаптації Є. Ільїна.....	46
3.1.2 Результати емпіричних досліджень за методикою «Комунікативні та організаторські схильності» В. Синявського.....	49
3.1.3 Результати емпіричних досліджень за методикою «Оцінка 360 градусів» Т. Кобуза.....	52
3.2 Методологічні рекомендації щодо розвитку емоційного інтелекту лідера в контексті підвищення ефективності команди.....	58

Висновки до розділу 3.....	64
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	70
ДОДАТКИ	76

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах динамічного розвитку суспільства та постійних змін у соціально-економічному середовищі особливої актуальності набуває проблема ефективності командної роботи. Успіх будь-якої організації залежить не лише від професійних компетенцій її членів, а й від психологічних факторів, серед яких провідну роль відіграє емоційний інтелект лідера. Саме здатність лідера розуміти власні емоції та емоції інших, керувати ними, створювати позитивний психологічний клімат у колективі стає визначальним чинником результативності команди.

Емоційний інтелект у сучасній психології розглядається як сукупність здібностей до усвідомлення, розуміння й регуляції емоцій у собі та в інших людях (Д. Гоулман, П. Саловей, Дж. Майєр). Високий рівень емоційного інтелекту сприяє ефективній комунікації, розвитку емпатії, попередженню конфліктів і формуванню довіри в колективі. Лідери, які володіють цими якостями, здатні мотивувати працівників, підтримувати командний дух і досягати поставлених цілей [1].

Сутність емоційного інтелекту та його вплив на підвищення ефективності лідерства в системі управління підприємством досліджували такі вчені, як Л. Заграй, О. Федорук [12]; Н. Кириченко, І. Хірса [19]; В. Ровенська, Г. Кліндух, Н. Ракитянська [27]; О. Хитра, М. Бендасюк [34]; Л. Щетініна, С. Рудакова, А. Заєць [36] та інші. Питання психологічних і соціальних аспектів управління персоналом знайшли висвітлення, зокрема, у працях О. Амплєєвої [3]; С. Дерев'янка, Ю. Примак, І. Ющенко [10]; Е. Івашкевича [15].

Проблема взаємозв'язку емоційного інтелекту та ефективності команди є предметом досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних учених (Д. Гоулман, Р. Бояціс, К. Черніс, О. Власова, Л. Карамушка, Н. Пов'якель). Проте, попри значну кількість робіт, недостатньо вивченими залишаються особливості впливу саме емоційного інтелекту лідера на динаміку взаємодії в команді,

зокрема в умовах високої емоційної напруги, конфліктності та стресових ситуацій.

Актуальність дослідження зумовлена потребою у формуванні ефективних управлінських стратегій, заснованих на розвитку емоційної компетентності керівників, що безпосередньо впливає на успішність функціонування команд і загальну продуктивність організації.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості впливу емоційного інтелекту лідера на ефективність команди.

Об’єкт дослідження – емоційний інтелект лідера.

Предмет дослідження – особливості впливу емоційного інтелекту лідера на ефективність діяльності команди.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретико-методологічні підходи до вивчення феномену емоційного інтелекту.
2. Дослідити психологічні особливості лідерства та його роль у розвитку команди.
3. Визначити зв’язок між рівнем емоційного інтелекту лідера та ефективністю функціонування команди.
4. Розробити та апробувати рекомендації щодо розвитку емоційного інтелекту лідерів для підвищення командної ефективності.

Гіпотеза дослідження: передбачається, що високий рівень емоційного інтелекту лідера позитивно впливає на ефективність команди через покращення комунікації, зменшення конфліктності та підвищення мотивації учасників.

Методи дослідження:

- теоретичні (аналіз, узагальнення, систематизація наукових джерел);
- емпіричні (тест емоційного інтелекту Н. Холла в адаптації Є. Ільїна, методика «Комунікативні та організаторські схильності» В. Синявського та В. Федорошіна, метод оцінки персоналу «Оцінка 360 градусів» Т. Кобуза);
- статистичні (кількісна та якісна обробка результатів).

Наукова новизна роботи полягає в уточненні психологічного змісту взаємозв'язку емоційного інтелекту лідера з ефективністю команди та в розробці практичних рекомендацій щодо розвитку емоційної компетентності керівників.

Теоретичне значення полягає в поглибленні уявлень про роль емоційного інтелекту у структурі лідерських якостей, що розширює наукові уявлення про психологічні механізми ефективної командної взаємодії.

Практичне значення полягає у можливості використання результатів дослідження в програмах підготовки та підвищення кваліфікації керівників, у тренінгах розвитку емоційного інтелекту й оптимізації психологічного клімату в колективах.

Апробація результатів здійснювалася під час проходження практики, у процесі участі в тренінгових заняттях з розвитку емоційної компетентності, а також під час обговорення на наукових конференціях кафедри консультування ВДНЗ «УБТС» та кафедри психології національного університету «Острозька академія».

Результати магістерської роботи представлено в наступних публікаціях:

1) Кушнір І. Емоційний інтелект як чинник ефективного лідерства команди в організаціях. *Психологія в часи воєнних викликів: пошуки стратегій психологічної стійкості та витривалості: матеріали студентської наукової конференції*. 6 листопада, 2025 рік/ Національний університет «Острозька академія». Острог. 2025. С. 75-79.

2) Кушнір І. Емоційний інтелект як детермінанта ефективної командної взаємодії в умовах організаційних змін. *Науковий блог*. 12 грудня, 2025 рік. Національний університет «Острозька академія». Острог. 2025. С. 3. <https://naub.oa.edu.ua/category/departments/shm/page/3/>.

Структура й обсяг роботи: Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що завершуються висновками, загальних висновків, списку використаних джерел (50 найменувань, з них 12 іноземними

мовами) та додатків. Основний зміст викладено на 69 сторінках тексту. Загальний обсяг роботи становить 85 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЛІДЕРА НА ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМАНДИ

1.1 Ретроспективний аналіз наукових підходів до розв'язання проблеми емоційного інтелекту лідера

Емоційний інтелект як наукова категорія пройшов складний історико-теоретичний шлях: від ранніх ідей про роль емоцій у поведінці до сучасних багатомірних концепцій, що враховують його зв'язок із лідерськими компетенціями. Аналіз ретроспективи розвитку поняття емоційного інтелекту дозволяє виокремити кілька етапів та ключових підходів, важливих для розуміння ролі емоційного інтелекту у лідерстві.

Олійник І. визначає емоційний інтелект (Emotional Quotient) як здатність відчувати, розуміти, керувати власними емоціями та ефективно їх використовувати, а також усвідомлено впливати на емоційний стан інших людей. Емоційний інтелект має важливе значення як у професійному, так і в особистому житті, оскільки він впливає на міжособистісні взаємини, процес прийняття рішень, управління стресом, комунікативні навички та загальний рівень благополуччя. Ця компетенція є ключовою у будь-якому робочому середовищі, оскільки сприяє формуванню позитивної та продуктивної атмосфери [26, с. 222].

Емоційний інтелект виходить за межі простого розуміння власних емоцій, оскільки його ефективне застосування є критично важливим для досягнення поставлених цілей. Впровадження системи управління персоналом, орієнтованої на емоційний інтелект, дозволяє раціонально розподіляти завдання та ресурси з урахуванням індивідуальних потреб і особливостей співробітників. Це сприяє розвитку комунікації, взаєморозуміння та співпраці у колективі.

Керівники з високим рівнем емоційного інтелекту здатні адекватно реагувати на потреби та проблеми працівників, надавати підтримку та вирішувати конфлікти, зміцнюючи командний дух і створюючи позитивні міжособистісні відносини [2].

Дослідження показують, що сучасні працівники висувають підвищені вимоги до роботодавців, і їх вже не задовольняє лише рівень заробітної плати та безпечні умови праці. У сучасному контексті «хороша робота» передбачає також задоволення психологічних потреб працівників [4].

І. Овдієнко, Д. Коваленко визначають суть теорії емоційного лідерства як здатність керівника спрямовувати колективні емоції у потрібне русло, формувати атмосферу дружності та протидіяти негативним настроям. Ця теорія передбачає емоційну компетентність, уміння надавати емоційну підтримку, контролювати власні емоції та ефективно будувати відносини з іншими. У сучасних концепціях лідерства безпосередньо або опосередковано простежується зв'язок із теорією емоційного інтелекту, оскільки вони акцентують на наявності у лідера навичок самосвідомості, самоконтролю, соціальної чутливості та управління стосунками. При цьому автори зазначають, що кожна концепція має свою унікальність і фокусується на певному аспекті лідерства, зокрема: «внутрішнє лідерство», «опосередковане лідерство», «двигун лідерства», «трубопровід лідерства», «розподілене лідерство» та «гарячі групи» [25, с.30].

За сучасних умов швидких змін у бізнес-середовищі та постійної трансформації внутрішніх і зовнішніх факторів організацій особливо важливою стає здатність керівників не лише приймати ефективні управлінські рішення, а й розуміти, мотивувати та об'єднувати працівників. У цьому процесі вирішальну роль відіграє емоційний інтелект — здатність усвідомлювати власні емоції, розуміти емоції інших та ефективно керувати міжособистісними взаємодіями. Емоційний інтелект забезпечує лідерам гнучкість, чутливість до потреб команди, стійкість у стресових ситуаціях та ефективність у кризових обставинах [9].

О. Бабчинська, О. Лозовський визначили, що лідерство є ключовим чинником успіху організацій, спільнот і суспільства загалом. Ефективні лідери надихають, мотивують і об'єднують людей для досягнення спільних цілей. Зростаюче значення емоційного інтелекту пояснюється тим, що він дозволяє людям краще розуміти себе та інших, що є основою для продуктивної комунікації та побудови міцних міжособистісних відносин. Емоційний інтелект сприяє розвитку емпатії, що дозволяє керівникам враховувати потреби та інтереси підлеглих, ефективно управляти конфліктами, приймати зважені рішення та адаптуватися до змін [5, с.367].

Лідерство відіграє ключову роль у визначенні стратегічних цілей, мотивації та натхнення людей, координації діяльності та ресурсів, створенні позитивного організаційного клімату, а також у вирішенні проблем і прийнятті рішень. Незважаючи на зростаюче визнання важливості емоційного інтелекту, взаємозв'язок між ним і лідерством залишається недостатньо дослідженим. Необхідне глибше розуміння того, як емоційний інтелект впливає на ефективність лідерства, які його аспекти є найбільш значущими для керівників різних рівнів та як розвивати ці компетенції [13, с.47].

Дослідження взаємозв'язку між емоційним інтелектом і ефективним лідерством є актуальним, оскільки їх результати можуть допомогти створювати ефективні програми розвитку лідерів, покращувати системи відбору та оцінки керівників, а також визначати найбільш перспективних кандидатів. Емоційний інтелект — це здатність розпізнавати, розуміти та керувати власними емоціями, а також усвідомлювати та впливати на емоції інших людей, враховуючи їхній позитивний або негативний ефект [14, с.57].

Лідерство й емоційний інтелект не є статичними поняттями, вони розвивалися динамічно протягом історії, змінюючись під впливом соціальних, культурних та технологічних факторів. На рис. 1.1 відображено ключові етапи розвитку цих концепцій, демонструючи, як від давніх підходів до сучасних емоційний інтелект став визначальним чинником формування ефективних лідерів [17, с.47].

Рис. 1.1. Історія розвитку лідерства та емоційного інтелекту [5, с.367]

За словами Єрмака Т., розвиток емоційного інтелекту є надзвичайно важливим для лідерів. Успішнішими стають ті керівники, які здатні контролювати власні емоції в будь-яких ситуаціях. Крім того, лідеру важливо вміти впливати на інших, переконувати та аргументувати свої позиції, роблячи це через співпрацю, а не за допомогою маніпуляцій, тиску чи агресії. Ці навички відносяться до компетенцій емоційно розвиненої особистості, тому будь-яка діяльність лідера прямо чи опосередковано залежить від рівня його емоційного інтелекту [11, с.82].

Лідер повинен надихати і мотивувати команду на виконання завдань, що неможливо без чіткого розуміння потреб, мотивів і емоцій співробітників. Бути лідером означає бути емоційно сильнішим, стійкішим, уважнішим до емоцій інших та вміти керувати їхнім емоційним станом. Успіх лідера часто залежить більше від емоційних навичок, ніж від спеціальних знань [18].

Р. Бар-Он, відомий ізраїльський психолог, запропонував свою модель емоційного інтелекту, яка відрізняється від інших моделей. Бар-Он підкреслює,

що емоційний інтелект - це не просто набір когнітивних здібностей або соціальних компетенцій, а скоріше сукупність некогнітивних здібностей, знань і компетентностей. Вони дозволяють людині успішно справлятися з різними життєвими ситуаціями

Р. Бар-Он відокремлює п'ять основних факторів (рис. 3), що складають емоційний інтелект [6]:

1. Особистісний компонент (Intrapersonal skills) - включає усвідомлення своїх емоцій, самоповагу, самоактуалізацію, незалежність. Цей фактор пов'язаний зі здатністю людини розуміти себе, свої сильні та слабкі сторони.

2. Соціальний компонент (Interpersonal skills) - здатність до ефективного спілкування та взаємодії з іншими людьми. Включає в себе емпатію, міжособистісні відносини, соціальну відповідальність. Він відображає здатність людини розуміти інших людей, будувати міцні стосунки і ефективно взаємодіяти з оточенням.

3. Адаптивність (Adaptability) - фактор пов'язаний з гнучкістю, здатністю до вирішення проблем, адаптацією до змін. Він відображає здатність людини ефективно справлятися зі стресовими ситуаціями і долати труднощі.

4. Управління стресом (Stress management) - вміння справлятися зі стресовими ситуаціями, зберігаючи спокій і здоровий психоемоційний стан.

5. Загальний настрій (General mood) - цей фактор включає в себе щастя, оптимізм. Він відображає загальний емоційний фон людини і його здатність відчувати задоволення від життя.

Д. Гоулман запропонував змішану модель емоційного інтелекту, що включає п'ять компонентів: знання власних емоцій, управління емоціями, самомотивацію, розпізнавання емоцій інших та управління міжособистісними відносинами. До ключових навичок цих компонентів належать [8]:

Знання емоцій: вміння розпізнавати власні почуття та слідкувати за ними.

Управління емоціями: здатність контролювати почуття, заспокоювати себе, зменшувати безпідставне занепокоєння або дратівливість [20, с.54].

Самотивація: використання емоцій для досягнення цілей, відтерміноване задоволення, контроль імпульсивності та знаходження в «загальному потоці».

Розпізнавання емоцій інших: емпатія, управління емоціями оточуючих та ефективна взаємодія.

Управління стосунками з іншими: підтримка конструктивних і продуктивних взаємин [21, с.90].

Українські науковці все активніше інтегрують світові підходи до вивчення емоційного інтелекту, адаптуючи їх до українського контексту та розширюючи їхній потенціал для практичного застосування. О.М. Собченко розглядає емоційний інтелект як інтегральну властивість особистості. Вона поєднує внутрішньоособистісний і міжособистісний аспекти, що сприяють не лише ефективному регулюванню емоцій, а й гармонізації міжособистісної взаємодії. У структурі EI виділяє такі групи здібностей:

1) когнітивні - сприйняття та розуміння емоцій (ідентифікація емоцій, аналіз і встановлення зв'язків між ними);

2) емоційні - управління емоціями (вміння підтримувати позитивний емоцій стан);

3) адаптаційні - управління емоціями під час стресових ситуацій (вибір доцільних копінг-стратегій) та самотивація (здатність відчувати емоції, які мотивують діяльність);

4) соціальні - соціальна емпатія (вміння співпереживати емоційному стану іншої людини) та управління чужими емоціями (вміння впливати на емоційні стани інших людей).

Існуючі підходи до вивчення феномену емоційного інтелекту лідера та їх можна об'єднати в три основні моделі. Перша — це модель інтелектуальних здібностей лідера (Д. Карузо, Дж. Майєр, П. Саловей), яка трактує EI як когнітивну здатність до обробки емоційної інформації. Друга — диспозиційна модель (модель особистісних рис) К. Петридеса і Е. Фернхема, де емоційне функціонування особистості розглядається у контексті наявності відповідних

установок і характерологічних особливостей. Третя — це змішані моделі (Р. Бар-Он, Д. Гоулман), що розглядають ЕІ як поєднання когнітивних здібностей та особистісних рис.

Теоретичний аналіз підходів до емоційного інтелекту показав, що поняття «емоційний інтелект» досі є дискусійним. Його представляють як частину соціального інтелекту, самостійне психологічне явище, інтегративне поняття, що включає сукупність когнітивних здібностей та особистісних характеристик. Сукупність даних характеристик має самостійне інтерпретативне значення, проте не повинна сприйматися як суперечлива, а, швидше, як така, що доповнює один одного.

Розвиток емоційного інтелекту сприяє не лише кращому усвідомленню власних потреб і емоцій, а й розумінню того, з якої позиції людина буде взаємини з іншими — на рівних, домінуючи чи маніпулюючи. Чим глибше людина розуміє себе, тим ефективніше вона може взаємодіяти з оточенням.

1.2 Особливості прояву емоційного інтелекту в команді

Емоційний інтелект істотно впливає на розвиток організаційних структур компанії, оскільки він визначає ефективність взаємодії, співпраці та керівництва всередині колективу. Особливо важливою ця компетенція є для керівників, оскільки дозволяє їм розуміти та регулювати емоції працівників. Лідери з високим рівнем емоційного інтелекту здатні мотивувати й надихати команду, ефективно управляти конфліктами та формувати конструктивні взаємини, що в результаті сприяє створенню здорового та продуктивного робочого середовища [23, с.11].

В цілому, емоційний інтелект у системі управління персоналом є ключовим чинником успіху, оскільки він забезпечує формування ефективних команд, підвищує продуктивність і задоволеність працівників, а також сприяє

досягненню стратегічних цілей організації. Таким чином, важливим аспектом для розуміння теоретичного та практичного значення емоційного інтелекту є детальний аналіз його компонентів у контексті лідерства [24, с.20].

За Лагодзінським В., емоційні здібності лідера значною мірою впливають на те, як послідовники оцінюють його ефективність, тоді як соціальна компетентність, зокрема навички міжособистісного спілкування, визначає динаміку команди та сприйняття лідерства. Лідери з розвиненим емоційним інтелектом здатні вступати у значущі міжособистісні взаємодії зі своїми підлеглими. У відповідь послідовники, у свою чергу, проявляють довіру, відданість та взаємність, підтримуючи баланс у цих соціальних взаємодія. Така взаємна підтримка та позитивні відносини сприяють формуванню у послідовників більш високої оцінки своїх лідерів і впливають на їхнє рішення підтримувати та слідувати за ними. Цей своєрідний харизматичний вплив часто розглядається в контексті трансформаційного лідерства. Лідери з високим рівнем емоційного інтелекту вміють ефективно поєднувати виконання завдань з налагодженням міцних та продуктивних робочих взаємин [22, с.90].

Емоційний інтелект у контексті командної взаємодії виступає ключовим чинником ефективної комунікації, згуртованості та продуктивності групи. У сучасній психології він розглядається не лише як індивідуальна здатність, а й як групове або колективне явище, що визначає емоційний клімат, рівень взаєморозуміння та довіри між членами команди (С. Карасо, В. Друскас, Д. Гоулман).

Колективний емоційний інтелект (group emotional intelligence) формується у процесі спільної діяльності, коли учасники навчаються розпізнавати, розуміти й регулювати емоції не лише власні, а й емоційний стан інших членів команди. Основними його складовими є:

- емоційна обізнаність групи — здатність членів команди розпізнавати емоції одне одного;
- емпатійна взаємодія — вміння підтримувати, приймати, вислуховувати партнерів;

- емоційна регуляція групи — спільне управління напруженими ситуаціями, зниження конфліктності, підтримка позитивного настрою [38].

Емоційний інтелект охоплює низку ключових компонентів, що сприяють ефективному лідерству в організації. По-перше, це самосвідомість, яка дозволяє керівникам усвідомлювати власні емоції, контролювати свої реакції та поведінку, приймати зважені рішення і зберігати спокій у складних ситуаціях. По-друге, самокерування — важлива навичка для лідерів, що допомагає їм контролювати емоції, проявляти стійкість і адаптивність, успішно вирішувати конфлікти та залишатися зосередженими на досягненні цілей, що, у свою чергу, сприяє довірі та взаємодії в команді [39].

Не менш важливою є емпатія — здатність розуміти та співпереживати іншим. Лідери з високим рівнем емпатії активно слухають співробітників, демонструють щиру підтримку та турботу, що покращує комунікацію та сприяє ефективній співпраці. Дослідження підтверджують позитивний зв'язок між емоційним інтелектом та ефективністю лідерства: керівники з високим EQ частіше застосовують трансформаційні стилі лідерства, мотивують команду і будують міцні емоційні зв'язки з підлеглими, підвищуючи їх залученість та лояльність [40].

Емоційний інтелект також тісно пов'язаний з етикою і мотивацією лідерів. Усвідомлення власної поведінки та здатність співпереживати іншим робить EQ невід'ємною частиною етичного лідерства та сприяє успіху організації. Високий рівень емоційного інтелекту може підвищувати самооцінку, що формує відчуття власної цінності та впевненість у досягненні поставлених цілей, а це, у свою чергу, сприяє загальному благополуччю [41].

Крім того, емоційний інтелект впливає на процес прийняття рішень, дозволяючи лідерам враховувати не лише раціональні, а й емоційні аспекти. Це забезпечує більш збалансовані рішення, підвищує довіру в команді і зміцнює взаєморозуміння. На відміну від IQ, який оцінює когнітивні здібності, EQ визначає здатність ефективно керувати емоціями та спрямовувати їх у потрібне русло, що є критично важливим у лідерстві [42].

Емоційний інтелект також підтримує творчість, відкритість до нових ідей та покращує міжособистісні навички, що сприяє ефективній командній роботі. Згідно з даними компанії Talent Smart, 90% найуспішніших працівників мають високий рівень EQ, тоді як серед менш успішних співробітників більшість демонструють низький EQ [43].

Варто зазначити, що емоційний інтелект можна розвивати та вдосконалювати через навчання, самоаналіз, семінари, коучинг і зворотний зв'язок. Розвиток самосвідомості, самокерування, емпатії та комунікативних навичок сприяє підвищенню ефективності лідерів і загальному успіху організації [44].

На основі наведеної інформації можна визначити структуру емоційного інтелекту лідера, що представлена на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Структура емоційного інтелекту лідера [5, с.368]

Емоційний інтелект лідера, який є ключовим чинником ефективного лідерства, включає чотири основні компоненти [45]:

- розуміння власних емоцій у контексті потреб бізнесу, що дозволяє максимально ефективно використовувати сильні сторони лідера;
- визначення емоцій оточуючих — працівників, партнерів, конкурентів — для забезпечення ефективної комунікації та конструктивного вирішення конфліктів;

- контроль власних емоцій під час взаємодії, що сприяє стабільності та результативності роботи;

- регулювання емоцій персоналу, що формує позитивну та мотивуючу атмосферу для досягнення спільних цілей.

Дослідження показують, що високий рівень емоційного інтелекту в команді сприяє [46]:

- згуртованості — члени команди краще розуміють і приймають емоційні стани один одного;

- ефективному розв'язанню конфліктів — через усвідомлене управління емоціями та розвиток навичок асертивної комунікації;

- довірі та відкритості — що знижує рівень психологічної напруги;

- підвищенню колективної мотивації — завдяки позитивному емоційному клімату.

Емоційний клімат визначається як інтегральна характеристика емоційного стану групи, що впливає на продуктивність спільної діяльності. Емоційна компетентність лідера безпосередньо формує цей клімат через власну здатність до саморегуляції, емпатії та комунікативну гнучкість [28, с.45].

Високий рівень емоційного інтелекту в колективі забезпечує:

- ефективну емоційну комунікацію (уміння передавати і зчитувати невербальні сигнали, виявляти підтримку);

- емоційну резонансність — здатність команди синхронізувати емоційні стани;

- розвиток спільних цінностей і цілей, що підсилює відчуття приналежності до групи [29, с.8].

Емоційний інтелект, який передбачає здатність розпізнавати, розуміти та керувати як власними емоціями, так і емоціями інших, є визначальним фактором успішного лідерства. Лідери з високим рівнем емоційного інтелекту здатні створювати сприятливу робочу атмосферу, налагоджувати міцні міжособистісні стосунки, ефективно комунікувати та конструктивно вирішувати конфлікти (табл. 1.1).

Таблиця 1.1. Вплив емоційного інтелекту на лідерство [5, с.368]

Аспект лідерства	Вплив емоційного інтелекту
Ефективне спілкування	Формування стійких міжособистісних зв'язків з членами команди є критично важливим для забезпечення ефективності лідерства. Лідери, що демонструють високий рівень емоційного інтелекту, здатні встановлювати довірчі відносини та досягати взаєморозуміння з членами своєї команди, проявляючи емпатію до їхніх емоційних станів та потреб. Вони також сприяють створенню позитивного та підтримуючого організаційного клімату, в якому члени команди відчують свою цінність та значимість. Це, в свою чергу, корелює з підвищенням рівня задоволеності працею, мотивації та залученості, що, в кінцевому підсумку, призводить до зростання показників продуктивності та ефективності.
Побудова міцних стосунків	Формування інтерактивних зв'язків з членами команди, що базуються на емпатійному розумінні їхніх емоційних станів та потреб, є ключовим фактором ефективного лідерства. Лідери, що демонструють високий рівень емоційного інтелекту, сприяють створенню атмосфери довіри та взаємної поваги, що, своєю чергою, позитивно впливає на психологічний клімат у колективі. Це призводить до підвищення рівня задоволеності працею, мотивації та залученості працівників, що, в кінцевому підсумку, відображається на загальній результативності та продуктивності команди.
Управління конфліктами	Конфліктні ситуації є невід'ємною складовою організаційного середовища, що вимагає від лідерів застосування ефективних стратегій управління конфліктами. Ключовою компетенцією лідера є розвинений емоційний інтелект, який дозволяє здійснювати регуляцію власних емоційних станів та емпатійне сприйняття емоційного стану членів команди, що сприяє деескалації конфліктів. Використання емоційного інтелекту в процесі пошуку компромісних рішень, що задовольняють інтереси всіх учасників конфлікту, забезпечує зміцнення міжособистісних відносин та підвищення ефективності командної взаємодії.

На підставі аналізу наведеної табл.1.1 можна зробити висновок, що емоційний інтелект є ключовим чинником успішного лідерства. Лідери з високим рівнем емоційного інтелекту здатні ефективно комунікувати, формувати міцні міжособистісні стосунки та конструктивно управляти конфліктами. Комунікація, що ґрунтується на емпатії та розумінні емоційного стану членів команди, сприяє створенню атмосфери довіри та взаєморозуміння, підвищує задоволеність працею, мотивацію та залученість співробітників, що позитивно впливає на продуктивність і загальну ефективність команди [30, с.24].

До основних факторів, що впливають на прояв емоційного інтелекту в команді належать [31, с.99]:

- індивідуальні риси членів команди (рівень емпатії, толерантності до фрустрації, відкритість);
- стиль лідерства (трансформаційний лідер стимулює розвиток емоційної культури);
- організаційна культура (цінності взаємопідтримки, довіри, поваги);
- психологічна безпека — можливість відкрито виражати емоції без страху осуду.

Високий рівень емоційного інтелекту учасників команди пов'язаний із підвищенням колективної ефективності, креативності, якості рішень і задоволеністю роботою. Низький рівень — навпаки, зумовлює деструктивні емоційні реакції, конфлікти, плинність кадрів [32, с.327].

Формування міцних стосунків на основі емпатійного розуміння потреб і емоцій членів колективу забезпечує позитивний психологічний клімат і стимулює залученість працівників, що, у свою чергу, підвищує результативність роботи команди. Використання емоційного інтелекту в управлінні конфліктами дозволяє лідерам контролювати власні емоції, враховувати емоційний стан інших учасників конфлікту, сприяє деескалації суперечок, пошуку компромісів та зміцненню міжособистісних відносин [33, с.14].

Проаналізувавши сучасні концепції ЕІ, можна стверджувати що ЕІ важливий для успіху керівників в різних професійних напрямках. Щоб розкрити значення ЕІ в управлінській діяльності, треба зупинитись на розкритті змісту лідерства. Незважаючи на величезну кількість досліджень змісту лідерської діяльності, досі відсутня його цілісна і узагальнена характеристика. Одні дослідники визначають лідерську діяльність як набір методичних рекомендацій та дій людини, інші визнають лідерську діяльність як процес, що забезпечує досягнення мети в межах організації. Наразі, відсутня цілісна система лідерських функцій, це обумовлено їх різноманіттям, відсутність

певного набору, різною мірою узагальненості функцій, відмінність за спрямованістю і залежністю від змісту конкретної діяльності.

Сьогодні високо розвинута емоційна складова управління персоналом, вона сприяє розвитку лідерських якостей серед працівників самої компанії, активізує формування відкритої інклюзивної культури, де ідеї та ініціативи кожного стають частиною загального успіху організації та всіляко стимулюються й заохочуються [44]. Емоційний інтелект допомагає лідеру керувати різними кризовими ситуаціями, приймати обґрунтовані рішення, підтримувати настрій та високий рівень мотивації своєї команди. Лідер з високим рівнем емоційного інтелекту також здатен враховувати емоції, почуття і потреби своїх співробітників, співпереживати, керувати конфліктами і встановлювати позитивну робочу атмосферу. Емоційна здатність лідера зберігати врівноваженість і внутрішню мотивацію служить прикладом для підлеглих, надихає їх, підвищує активність всієї організації. Вчені стверджують, що ЕІ людини має набутий характер, тому його можна розвивати.

Прийняття рішень - одна з ключових функцій в управлінській діяльності. Використання емоційного інтелекту дозволяє керівникам інтегрувати емоційну інформацію разом з аналітичними даними для ухвалення зважених та ефективних рішень. Це особливо важливо в умовах інновацій або високого стресу, коли раціональні механізми можуть бути недостатніми. Лідери здатні розпізнавати та аналізувати емоції, які супроводжують процес ухвалення рішень. Це дозволяє враховувати не лише фактичні дані, а й емоційні аспекти, які впливають на ефективність реалізації рішень.

Отже, емоційний інтелект є невід'ємною складовою ефективного лідерства, що забезпечує позитивну робочу атмосферу, налагодження міцних стосунків, продуктивну комунікацію та конструктивне вирішення конфліктів.

Лідери з високим рівнем емоційного інтелекту здатні зменшувати плинність кадрів і підвищувати задоволення роботою, оскільки вони краще розуміють емоційні потреби своїх працівників та створюють сприятливу атмосферу для розвитку. Вони також допомагають команді адаптуватися до

змін, забезпечуючи стабільність і підтримку в умовах невизначеності. Це сприяє підвищенню продуктивності та задоволеності роботою.

1.3 Взаємозв'язок емоційного інтелекту лідера з ефективністю команди

Проблема ролі емоційного інтелекту в ефективному лідерстві залишається надзвичайно актуальною як у теоретичній, так і в прикладній площині. Визначення взаємозв'язку між рівнем емоційного інтелекту та лідерськими якостями відкриває перспективи для подальших наукових пошуків і вдосконалення методологічних підходів, спрямованих на глибше розуміння чинників, що впливають на розвиток емоційного інтелекту лідера, а також на ефективне його використання з метою підвищення результативності управлінської діяльності [35].

Емоційний інтелект лідера є одним із найвагоміших чинників, що визначають ефективність функціонування команди. Він забезпечує не лише раціональне управління процесами взаємодії, а й створює емоційно сприятливе середовище для продуктивної діяльності, розвитку потенціалу кожного члена команди та формування спільної мотивації до досягнення цілей [37, с.17].

В цілому, емоційний інтелект (EI) виконує низку важливих функцій, серед них можна виділити інтерпретативну, регулятивну, адаптивну, стресозахисну та активізуючу функції. Інтерпретативна функція EI характеризується здатністю людини ефективно розпізнавати емоційну інформацію, включаючи емоційні вирази обличчя, інтонації голосу тощо, що сприяє накопиченню та систематизації знань, а також формуванню власного емоційного досвіду. Регулятивна функція EI спрямована на становлення емоційного комфорту та регуляцію зовнішнього вираження різних емоцій, що дозволяє зберігати емоційну стійкість у соціальній взаємодії. Адаптивна та стресозахисна функції

ЕІ активізують психічні резерви людини, особливо в умовах життєвих труднощів та стресових ситуацій, що сприяє адаптації до різних несприятливих умов. Активізуюча функція ЕІ забезпечує гнучкість та конгруентність у спілкуванні, що дозволяє людині ефективно взаємодіяти з іншими, враховуючи їхні емоційні стани.

Ознаки високого рівня розвитку емоційного інтелекту особистості включають такі характеристики: здатність чітко та відкрито виражати свої почуття, не боятись виявити свої страхи або невпевненість в собі; уміння інтерпретувати та пояснювати невербальні сигнали, що використовуються в процесі спілкування; вміння висловлювати невдоволення таким чином, щоб це було екологічно для співрозмовника. А також, до згаданих вище ознак належать вміння контролювати свої страхи, хвилювання, невпевненість та інші схожі емоційні стани, уважність до потреб, турбот та переживань інших людей.

В сьогоденні організації повинні усвідомлювати значення емоційного інтелекту лідерів, оскільки саме вони можуть створювати позитивний емоційний резонанс у колективі, що сприяє продуктивності, залученості та професійному зростанню своїх співробітників.

Лідер із розвиненим емоційним інтелектом здатен розуміти власні емоції та емоційні реакції підлеглих, регулювати напруження, зберігати психологічну стійкість у стресових ситуаціях. За Д. Гоулманом, ключовими складовими емоційного інтелекту лідера є:

- самоусвідомлення — розуміння власних емоцій, мотивів і впливу на інших;
- саморегуляція — здатність контролювати імпульси, проявляти гнучкість і витримку;
- мотивація — орієнтація на досягнення, ентузіазм, внутрішня енергія;
- емпатія — розуміння почуттів інших, підтримка емоційного контакту;
- соціальні навички — уміння формувати позитивні відносини, надихати, впливати й координувати групову діяльність [47].

Ці компоненти забезпечують ефективне управління не лише завданнями, але й емоційними процесами в команді, сприяючи створенню довіри, згуртованості та відповідальності.

Емоційний інтелект лідера проявляється у таких механізмах впливу [48]:

- емоційне моделювання — лідер демонструє бажаний тип емоційного реагування, який команда наслідує;
- емоційна заразність — емоційний стан керівника передається членам групи, створюючи загальний настрій команди;
- емпатійне слухання — сприяє відкритій комунікації та формуванню довірчих стосунків;
- регуляція конфліктів — завдяки емоційній гнучкості лідер переводить конфлікт у конструктивне русло;
- мотиваційний вплив — через позитивне підкріплення, підтримку, визнання внеску кожного.

Таким чином, лідер із високим рівнем емоційного інтелекту виступає емоційним стабілізатором команди, який перетворює енергію групи на ресурс для досягнення спільних цілей.

Взаємозв'язок між емоційним інтелектом і лідерством, зображений на рис. 1.3, є очевидним. На схемі показано, що емоційний інтелект виступає ключовим чинником ефективного лідерства. Модель демонструє, що емоційний інтелект складається з п'яти основних компонентів: самоусвідомлення, саморегуляція, емпатія, соціальні навички та мотивація. Кожен із цих елементів безпосередньо впливає на лідерські компетенції, такі як надихаюче бачення, ефективна комунікація, управління конфліктами та формування команди [49].

Лідери з високим рівнем самоусвідомлення чітко усвідомлюють свої сильні та слабкі сторони, що дозволяє їм оптимально використовувати власні ресурси. Саморегуляція допомагає підтримувати спокій у стресових ситуаціях, а емпатія забезпечує розуміння потреб і мотивації підлеглих. Соціальні навички сприяють продуктивній комунікації та ефективному вирішенню конфліктів,

тоді як внутрішня мотивація надихає керівників і їхні команди на досягнення спільних цілей [50].

Рис. 1.3. Взаємозв'язок емоційного інтелекту та лідерства [5, с.370]

Отже, високий рівень розвитку емоційного інтелекту є необхідною умовою для успішного та результативного лідерства.

Тип лідерства безпосередньо залежить від рівня розвитку емоційного інтелекту. Так, авторитарні лідери часто демонструють низьку емпатію та обмежену емоційну гнучкість, що призводить до напруженості в команді. Натомість трансформаційний лідер із високим рівнем емоційної компетентності вміє надихати підлеглих, створювати атмосферу довіри, розвивати самостійність і ініціативу членів команди [16, с.9].

Дослідження Д. Гоулмана, Б. Бойціса та Е. Маккі показали, що лідери, які ефективно використовують емоційний інтелект, формують резонансні команди, у яких переважають позитивні емоції, взаємопідтримка й висока мотивація до результату [8].

Високий рівень емоційного інтелекту керівника позитивно впливає на ключові параметри ефективності команди:

- якість комунікації — відкритість, чіткість, зниження конфліктності;
- психологічний клімат — зростання довіри, підтримки, емоційного комфорту;
- мотивація — орієнтація на спільний результат, залученість до процесу;
- креативність і гнучкість мислення — можливість генерувати нові рішення без страху помилок;
- продуктивність праці — ефективніше виконання завдань і досягнення цілей.

Зворотний зв'язок між низьким рівнем емоційного інтелекту лідера та командною ефективністю проявляється у зростанні міжособистісних конфліктів, демотивації, емоційному вигоранні підлеглих, зниженні ініціативності та креативності [6, с.49].

До психологічних умов підвищення впливу емоційного інтелекту лідера належать:

- розвиток емоційної обізнаності та емпатії;
- формування навичок емоційної регуляції та самоконтролю;
- створення середовища психологічної безпеки в команді;
- підвищення культури зворотного зв'язку;
- використання коучингового стилю управління, що передбачає підтримку, а не контроль [7].

В Україні, де зараз четвертий рік триває війна, питання емоційного інтелекту у військових управлінців набуває значної актуальності. Тому, що він є досить важливим чинником ефективного військового управління під час бойових дій. Здатність керівного складу розуміти та управляти емоціями, як власними, так і своїх підлеглих, сприяє успішному виконанню бойових завдань, підтримці загального бойового духу та збереженню згуртованості бійців (команди). У воєнних умовах, коли рішення керівника можуть визначати не лише результат операції, а й впливати на життя людей, ЕІ стає невід'ємною складовою лідерства. Одним із яскравих прикладів розвиненого емоційного інтелекту у військовому управлінні є робота В. Черчилля під час Другої

світової війни. Він розумів емоційний настрій суспільства, демонструючи емпатію, і надихав людей своїми промовами, такими як «Ми ніколи не здамося!», що піднімало бойовий дух всієї нації. Черчилль також майстерно підтримував свою команду, створюючи атмосферу повної довіри та згуртованості, вибудовував ефективні відносини зі своїми союзниками, враховуючи їхні емоційні потреби також. Його навички розуміти та керувати емоціями стала ключовим фактором у досягненні стратегічних цілей та підтримці морального духу в часи кризи. Черчилль проявляв емоційний інтелект в дипломатичних стосунках. Особливо в стосунках з союзником, такими як Ф. Рузвельт, знаходячи спільні точки дотику. Це сприяло зміцненню та укріпленню антигітлерівської коаліції та успішній координації військових зусиль. Діяльність В. Черчилля показує, як емоційний інтелект може бути стратегічним інструментом у військовому управлінні. Це яскравий приклад того, що емоційний інтелект у військових лідерів є не просто додатковою навичкою, а необхідним елементом ефективного управління.

На даний час військові лідери виконують надзвичайно складну роль, окрім того, що вони не лише приймають стратегічні рішення, а й несуть відповідальність за моральний стан підлеглих, ефективність командної роботи та збереження високого рівня бойового духу. Здатність розуміти власні емоції, контролювати їх і враховувати емоційний стан інших стає важливим чинником успішного виконання завдань у таких складних умовах.

Роль ЕІ у військовому лідерстві. В умовах війни військові управлінці кожного дня стикаються з критичними ситуаціями, які потребують швидкого прийняття рішень. Емоційний інтелект дає змогу керівному складу контролювати власний стрес і не допустити, щоб страх чи паніка вплинули на раціональність та адекватність їхніх дій. Здатність залишатися зосередженим і рішучим у стресових умовах підвищує довіру підлеглих до керівному складу.

Мотивація та підтримка підлеглих. Емоційний інтелект допомагає лідерам підтримувати морально-бойовий дух своїх військових. У важкі моменти командири, які вміють вислухати, зрозуміти та підбадьорити своїх бійців,

можуть підняти бойовий дух і налаштувати колектив на досягнення спільної мети. Наприклад, щирі слова підбадьорення або правильно підібрані мотиваційні промови можуть змінити атмосферу у підрозділі, навіть у самі найважчі часи.

Зниження рівня конфліктів та зміцнення єдності. У військовому середовищі, де люди працюють в постійній напрузі та страху, часто виникають конфлікти. Військові командири з високим рівнем ЕІ здатні їх вирішувати, враховуючи емоційний стан бійців, щоб зберегти єдність у команді. Це має вирішальне значення для злагодженої роботи та ефективності підрозділу в цілому. Розуміння психологічних наслідків війни. Військові командири, які володіють емоційним інтелектом, краще усвідомлюють, що війна залишає глибокий психологічний слід на кожному з її учасників. Це допомагає їм вчасно розпізнати ознаки емоційного вигорання, стресу чи посттравматичного синдрому у своїх бійців і надати необхідну їм підтримку. Турбота про психологічне здоров'я військових сприяє їхньому швидшому відновленню та підвищує загальну ефективність.

Лідери, які вміють слухати своїх підлеглих, проявляти емпатію та враховувати їхні емоційні потреби, будують міцніші стосунки у своїх командах. Такі керівники стають не лише авторитетами, а й джерелом стабільності для своїх військових. Емоційний інтелект як складова післявоєнного відновлення. Після завершення бойових дій військові управлінці з високим рівнем емоційного інтелекту будуть відігравати важливу роль у процесі реабілітації та інтеграції військових у мирне життя. Здатність керівників підтримати своїх підлеглих під час адаптації до нових умов є критичною для збереження їхнього психологічного здоров'я.

Таким чином, емоційний інтелект лідера виступає психологічним ресурсом ефективної командної діяльності, який інтегрує когнітивні, мотиваційні та емоційно-комунікативні аспекти управління. Лідер із розвиненим емоційним інтелектом створює умови для гармонійної взаємодії, особистісного зростання членів команди й досягнення високих результатів.

Висновки до розділу 1

Проведений теоретичний аналіз наукових підходів до вивчення проблеми емоційного інтелекту лідера дав змогу встановити, що емоційний інтелект є складною інтегративною характеристикою особистості, яка поєднує когнітивні, емоційні та соціальні компоненти. Його основна функція полягає у забезпеченні ефективного розуміння, регуляції та використання емоцій у процесі міжособистісної взаємодії.

В історико-теоретичному аспекті виявлено, що поняття емоційного інтелекту пройшло еволюцію від когнітивного трактування (П. Саловеї, Д. Майер) до компетентнісного підходу (Д. Гоулман, Р. Бар-Он), у межах якого емоційний інтелект розглядається як сукупність навичок і компетенцій, необхідних для ефективного лідерства. Саме компетентнісний підхід набув найбільшого поширення у вивченні управлінських та організаційних процесів, зокрема у сфері формування командної ефективності.

Доведено, що емоційний інтелект лідера виступає ключовим чинником соціально-психологічного клімату в команді, сприяє розвитку взаємної довіри, зниженню конфліктності, підвищенню згуртованості та мотивації членів групи. Розвинений емоційний інтелект забезпечує лідеру здатність адекватно сприймати емоційні стани підлеглих, регулювати власні емоції, конструктивно впливати на емоційну атмосферу колективу, що, у свою чергу, позитивно позначається на продуктивності спільної діяльності.

Узагальнення сучасних теоретичних підходів дозволяє стверджувати, що між рівнем емоційного інтелекту лідера та ефективністю команди існує тісний взаємозв'язок. Високий рівень емоційного інтелекту сприяє формуванню позитивного емоційного клімату, розвитку комунікативної взаємодії та зростанню організаційної лояльності. Водночас низький рівень емоційної компетентності лідера може призводити до посилення напруженості, зниження мотивації та зростання конфліктності в колективі.

Отже, результати теоретичного аналізу створюють основу для подальшого емпіричного дослідження особливостей впливу емоційного інтелекту лідера на ефективність команди, зокрема для визначення структурних компонентів емоційного інтелекту, показників командної ефективності та напрямів їхньої взаємодії.

РОЗДІЛ 2. ОБҐРУНТУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

2.1 Обґрунтування концептуальні моделі дослідження, психодіагностичного інструментарію та характеристика груп досліджуваних

Побудова концептуальної моделі дослідження впливу емоційного інтелекту лідера на ефективність команди ґрунтується на теоретичних засадах сучасної психології лідерства, емоційної компетентності та соціально-психологічної динаміки груп. У цьому контексті емоційний інтелект розглядається як інтегральна властивість особистості, що охоплює широкий спектр емоційних та когнітивних процесів: здатність точно та своєчасно усвідомлювати власні емоційні стани, інтерпретувати емоційні сигнали інших людей, регулювати власні емоційні реакції відповідно до ситуаційних вимог, а також ефективно використовувати емоції, для прийняття рішень, комунікації та розв'язання міжособистісних конфліктів. Такий підхід відображає цілісний характер емоційного інтелекту та підкреслює його значення як ключового ресурсу лідерської діяльності.

У межах дослідження передбачається, що емоційний інтелект лідера є провідною детермінантою ефективності команди, оскільки здатність лідера керувати емоційними процесами безпосередньо впливаючи на такі її характеристики, як згуртованість, мотивація, емоційний клімат і продуктивність.

Лідер, який реагує на потреби та емоційні стани своїх підлеглих, здатний зменшувати напруження, попереджувати конфлікти та стимулювати конструктивну комунікацію, що підвищує якість досягнутих результатів.

У таблиці 2.1 представлено узагальнену схему основних аспектів дослідження впливу емоційного інтелекту на професійну діяльність працівників сфери послуг, виконаного на прикладі підприємства «Профілайн».

Таблиця 2.1 Структура основних аспектів дослідження впливу емоційного інтелекту на професійну діяльність працівників сфери послуг (на прикладі підприємства «Профілайн»)

Пункт	Зміст
Об'єкт дослідження	Працівники сфери послуг підприємства «Профілайн».
Мета дослідження	Дослідити вплив емоційного інтелекту на ефективність професійної діяльності та якість комунікації у сфері послуг.
Принципи дослідження	Використання об'єктивних і валідних психологічних методик для оцінювання рівня емоційного інтелекту, комунікативних навичок та професійної ефективності.
Характеристики вибірки	Вік, стать, рівень освіти, професійний стаж, рівень емоційного інтелекту респондентів.
Очікувані результати	Визначення взаємозв'язку між рівнем розвитку емоційного інтелекту, ефективністю комунікації та професійними досягненнями працівників.
Характеристика груп досліджуваних	Узагальнення спостережень і висновків щодо особливостей емоційного інтелекту та його впливу на професійну діяльність персоналу підприємства «Профілайн».

Предметом дослідження є емоційний інтелект лідера як психологічна детермінанта ефективності командної взаємодії. Дослідження спрямоване на виявлення особливостей впливу рівня розвитку емоційного інтелекту керівника на ефективність функціонування команди, її згуртованість, емоційний клімат і результативність діяльності.

Метою дослідження є визначення ролі та впливу емоційного інтелекту лідера на ефективність команди, а також розроблення практичних рекомендацій щодо розвитку емоційного інтелекту в системі управління колективом для підвищення командної продуктивності.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

1. Проаналізувати теоретико-методологічні підходи до вивчення емоційного інтелекту в контексті лідерства.

2. Визначити структурні компоненти емоційного інтелекту лідера та особливості їх прояву у процесі командної взаємодії.

3. Дослідити взаємозв'язок між рівнем емоційного інтелекту лідера та ефективністю діяльності команди.

4. Розробити та апробувати рекомендації щодо розвитку емоційного інтелекту керівників з метою підвищення ефективності управління командою.

Концепція дослідження ґрунтується на припущенні, що емоційний інтелект є ключовим чинником ефективного лідерства. Лідери, які володіють високим рівнем емоційної компетентності, здатні створювати сприятливий психологічний клімат, підвищувати рівень згуртованості команди, мотивувати працівників та ефективно долати конфліктні ситуації.

Теоретичною базою дослідження виступають праці Д. Гоулмана, П. Саловей, Д. Майєра, Р. Бар-Она, Б. Басса, в яких розкривається сутність емоційного інтелекту та його зв'язок із ефективністю управління. Основна ідея концепції полягає в тому, що емоційний інтелект лідера визначає якість міжособистісних стосунків у колективі, впливає на рівень довіри, командну згуртованість та продуктивність спільної діяльності.

Методи психологічного дослідження повинні відповідати наступним вимогам:

- Об'єктивність – це означає, що методи, які застосовуються при вивченні психічних явищ, повинні враховувати об'єктивну природу людської психіки.

- Валідність – цей показник говорить про те, що обрана методика має обґрунтування та її можна застосовувати в реальних умовах.

- Надійність – означає, що методи психологічного дослідження дають однакові результати навіть при багаторазовому повторенні.

Для досягнення мети та реалізації поставлених завдань у роботі застосовано комплекс взаємодоповнюючих методів:

Теоретичні методи – аналіз, порівняння, систематизація та узагальнення наукових праць із проблем емоційного інтелекту, лідерства та ефективності командної взаємодії.

Емпіричні методи – анкетування та психодіагностичне тестування керівників і членів команд із використанням таких методик:

1. Тест емоційного інтелекту Н. Холла в адаптації Є. Ільїна
2. Методика «Комунікативні та організаторські схильності» В. Синявського та В. Федорошина
3. Метод оцінки персоналу «Оцінка 360 градусів» Т. Кобуза

Дослідження базується на комплексному підході, що поєднує теоретичний, емпіричний і практичний аналіз проблеми. Такий підхід дозволяє всебічно розглянути феномен емоційного інтелекту лідера, визначити його роль у формуванні ефективних міжособистісних відносин у команді та розробити практичні шляхи вдосконалення управлінської діяльності.

1. Тест емоційного інтелекту Н. Холла (в адаптації Е. Ільїна).

Методика Н. Холла використовується для оцінювання здатності особистості розуміти власні емоції та емоції інших людей, усвідомлювати міжособистісні відносини, що проявляються через емоційні реакції, а також ефективно керувати власною емоційною сферою під час прийняття рішень.

Весь тест поділяється на 5 груп, що діагностують: емоційну обізнаність, управління своїми емоціями, управління емоціями інших, емпатію, мотивацію. В середньому час проходження тесту - 10 хвилин.

Опитувальник складається з 30 тверджень і охоплює п'ять шкал, що відображають основні компоненти емоційного інтелекту:

Емоційна обізнаність – здатність усвідомлювати власні емоції та розуміти їхні причини.

Управління емоціями – уміння контролювати емоційні стани та адаптуватися до ситуацій.

Самотивація – здатність використовувати емоції для досягнення цілей і підтримки внутрішньої мотивації.

Емпатія – уміння співпереживати, розуміти емоційний стан інших людей.

Розпізнавання емоцій інших людей – здатність ідентифікувати та інтерпретувати емоційні прояви оточення.

Фактично тест демонструє, як людина інтегрує емоції у своє повсякденне життя, і охоплює різні структурні компоненти емоційного інтелекту, зокрема: ставлення до себе і до інших, здатність до ефективного спілкування, ставлення до життєвих подій і прагнення досягти гармонії.

За кожною шкалою підраховується сума балів з урахуванням відповідного знака (+ або -). Чим більша плюсова сума балів, тим більше виражено даний емоційне прояв. Рівні парціального (окремо за кожною шкалою) емоційного інтелекту відповідно до знаку результатів:

- 14 і більше – високий;

- 8-13 – середній;

- 7 і менше – низький. Інтегративний (сума за всіма шкалами) рівень емоційного інтелекту з урахуванням домінуючого знака визначається за такими кількісними показниками: 70 і більше – високий; 40-69 - середній; 39 і менше – низький.

2. Методика «Комунікативні та організаторські схильності» (КОС) В. Синявського та В. Федорошина.

Дана методика спрямована на діагностику рівня розвитку комунікативних та організаторських здібностей особистості. Опитувальник містить 40 запитань закритого типу та дозволяє оцінити схильність людини до ефективної взаємодії з іншими, уміння налагоджувати соціальні контакти, організовувати спільну діяльність і координувати дії групи. Ця методика корисна не тільки для діагностики особистісних якостей, але і для виявлення лідерів, організаторів, які можуть згуртувати колектив.

Для вивчення комунікативних здібностей включені 20 питань, які допомагають з'ясувати особливості поведінки:

а) проявляєте Ви прагнення до спілкування, чи багато у Вас друзів;

б) чи Ви любите перебувати в колі друзів або віддаєте перевагу самотність;

- в) швидко звикаєте до нових людей, до нового колективу;
- г) наскільки швидко реагуєте на прохання друзів, знайомих;
- д) чи любите громадську роботу, чи виступаєте на зборах;

Вивчення організаторських здібностей також включає 20 питань, які допомагають оцінити такі особистісні якості:

- а) швидкість орієнтації у складних ситуаціях;
- б) винахідливість, ініціативність, наполегливість, вимогливість;
- в) схильність до організаторської діяльності;
- г) самостійність, самокритичність;
- д) ставлення до громадської роботи, товариськість.

Хоча результати методики відображають переважно самосприйняття респондента, численні емпіричні дослідження підтверджують кореляційний зв'язок між показниками КОС і соціометричним статусом особистості, що засвідчує її валідність.

Перевагою тесту є компактність, простота застосування та надійність результатів, що робить його ефективним інструментом для оцінки соціально-психологічної компетентності працівників.

3. Метод оцінки персоналу «Оцінка 360 градусів» (Т. Кобуза).

Методика «Оцінка 360 градусів», розроблена психологом і консультантом у сфері управління людськими ресурсами Тетяною Кобузою, є ефективним інструментом для визначення рівня професійної компетентності, особистісного потенціалу та напрямів розвитку працівників.

Використовується для комплексної оцінки емоційного інтелекту за допомогою збору зворотного зв'язку. Вона включає оцінку компетенцій працівника з боку різних стейкхолдерів: колег, підлеглих, керівництва, клієнтів, а також самооцінку працівника. Такий підхід дозволяє отримати цілісне уявлення про професійну ефективність, міжособистісні навички та зони для подальшого розвитку.

Сутність методу полягає у збиранні зворотного зв'язку про діяльність співробітника з кількох джерел — від його керівника, колег, підлеглих, клієнтів

та інших учасників робочої взаємодії. Такий підхід забезпечує багатопланову та об'єктивну оцінку професійних і комунікативних якостей працівника, дозволяючи уникнути суб'єктивності, притаманної традиційним способам оцінювання.

Процедура передбачає анонімне анкетування респондентів, які взаємодіють з оцінюваною особою. Анкети охоплюють ключові аспекти професійної діяльності, серед яких:

- лідерські та управлінські навички;
- комунікативна компетентність;
- здатність до співробітництва;
- ефективність роботи в команді;
- гнучкість, адаптивність і відповідальність.

Процес оцінювання. Методика включає кілька етапів:

1. Визначення учасників. Визначаються групи респондентів, що взаємодіють із працівником у різних контекстах. Це можуть бути колеги на одному рівні, підлеглі, безпосередні керівники, а також клієнти чи партнери.

2. Заповнення анкет. Учасники оцінюють працівника за певним набором компетенцій. Важливо, що оцінювання є конфіденційним, що забезпечує відкритість та щирість у відповідях.

3. Аналіз даних. Дані, зібрані з різних джерел, об'єднуються та аналізуються для виявлення сильних сторін працівника, а також зон для розвитку. Зазвичай результати надаються у формі звітів, що включають середні оцінки та коментарі.

Отримані результати аналізуються з метою формування комплексного профілю працівника, виявлення його сильних і слабких сторін, визначення напрямів професійного та особистісного розвитку. Використання методу сприяє розвитку самоаналізу, підвищенню рівня усвідомленості власних компетенцій, а також плануванню індивідуальних програм навчання та вдосконалення.

Методика «Оцінка 360 градусів» є важливим інструментом у системі управління персоналом, оскільки забезпечує всебічне бачення професійної діяльності працівника, підвищує ефективність команди та стимулює розвиток корпоративної культури зворотного зв'язку.

Дослідження здійснювалося на базі приватного підприємства «Профілайн», діяльність якого пов'язана з наданням послуг у сфері продажу та обслуговування клієнтів. У дослідженні взяли участь 60 респондентів віком від 25 до 37 років, серед яких були як чоловіки, так і жінки, що займають посади менеджерів з продажу, консультантів та адміністраторів.

Обстеження проводилося в індивідуальній та груповій формах у першій половині робочого дня в умовах, що забезпечували психологічний комфорт учасників.

Під час підбору психодіагностичного інструментарію для оцінки емоційного інтелекту та пов'язаних із ним характеристик ми керувалися такими критеріями:

- відповідність методик вимогам надійності, валідності та інформативності;
- наявність авторської апробації та адаптації до українських умов;
- зручність у використанні, компактність та простота обробки результатів, що дає змогу ефективно застосовувати їх як у групових, так і в індивідуальних дослідженнях.

Для обробки та аналізу отриманих даних використовувалася програма SPSS Statistics 19 для Windows 10, що забезпечила коректність статистичної обробки результатів і дозволила провести порівняльний та кореляційний аналіз.

Таким чином, було підібрано та обґрунтовано психодіагностичний інструментарій, який дозволив всебічно дослідити емоційний інтелект як психологічну складову ефективного лідерства та оцінити його вплив на результативність комунікації та ефективність роботи команди.

Отримані дані стали підґрунтям для подальшої інтерпретації результатів і формування узагальнених висновків емпіричного етапу дослідження.

2.2 Психологічні особливості проявів компонентів емоційного інтелекту, що впливають на ефективність команди

Емоційний інтелект є ключовою психологічною характеристикою особистості, яка визначає ефективність міжособистісної взаємодії, згуртованість команди та продуктивність спільної діяльності. У контексті командної роботи він виступає не лише як індивідуальна риса, а як системоутворюючий фактор, що формує якість комунікації, емоційний клімат, рівень мотивації та здатність колективу до досягнення спільних цілей. Емоційний інтелект забезпечує гнучкість поведінки, сприяє ефективному розв'язанню конфліктів і підвищує здатність команди адаптуватись до змінних умов діяльності.

Структура емоційного інтелекту включає такі базові компоненти: самоусвідомлення, саморегуляцію, мотивацію, емпатію та соціальні навички. У командній діяльності кожен із цих компонентів набуває специфічного змісту та функціонального значення, визначаючи якість взаємодії та рівень психологічної безпеки в колективі.

Самоусвідомлення — це здатність особистості розпізнавати власні емоції, коректно інтерпретувати їхні причини та прогнозувати можливі наслідки своїх реакцій. У команді високий рівень самоусвідомлення допомагає кожному члену краще розуміти свої потреби, ресурси та напруження, що дозволяє уникати емоційного вигорання та неконструктивних моделей поведінки. Для лідера самоусвідомлення є особливо важливим, оскільки його емоційний стан часто задає тон усій командній взаємодії. Лідери, які усвідомлюють свої емоції, здатні відкрито визнавати помилки, демонструвати вразливість, проте не втрачати авторитет, що підсилює довіру в колективі. Крім того, самоусвідомлення сприяє більш точному розподілу ролей: люди краще розуміють, які завдання відповідають їхнім сильним сторонам, що запобігає перевантаженню та знижує ймовірність міжособистісних конфліктів

Саморегуляція передбачає здатність контролювати власні емоційні реакції, стримувати імпульсивні дії, зберігати спокій у стресових ситуаціях і конструктивно реагувати на труднощі. У командній взаємодії цей компонент емоційного інтелекту є критично важливий, адже допомагає підтримувати стабільність емоційного фону, попереджати ескалацію конфліктів та сприяє розвитку взаємної довіри між учасниками. Працівники, які володіють високим рівнем саморегуляції, рідше піддаються імпульсивним реакціям і здатні ефективно діяти навіть за умов психологічного тиску. Саморегуляція також сприяє формуванню атмосфери психологічної стабільності, де кожний учасник може довіряти іншим і розраховувати на передбачувану поведінку свої колег.

Мотиваційний компонент емоційного інтелекту виражається у внутрішньому прагненні до досягнення мети, підтримувати високу професійну активність, самовдосконалення та позитивного ставлення до праці. Для команди цей компонент відіграє роль внутрішнього рушія: він стимулює учасників команди проявляти ініціативу, докладати додаткових зусиль, працювати над власним розвитком та підтримувати інших. Команди, де переважає внутрішня мотивація, характеризуються вищим рівнем відповідальності та орієнтацією на колективний результат, а не лише на індивідуальні досягнення. Мотивація також впливає на готовність брати відповідальність, пропонувати нові ідеї та підтримувати інноваційні рішення, бути проактивним, що підвищує конкурентоздатність команди в цілому.

Персоналізований підхід до мотивації своїх співробітників, заснований на емоційному інтелекті, стає головним інструментом для лідерів. Вчені Десі та Ryan (1985) у своїй теорії самовизначення наголошують, що внутрішня мотивація є значно ефективнішою, ніж зовнішні стимули. Лідери з досить високим рівнем емоційного інтелекту створюють умови для автономії, що сприяє задоволенню базових психологічних потреб працівників та підвищенню їх продуктивності. До методів підвищення мотивації через персоналізацію відносять використання похвали і винагороди для підкріплення бажаної

поведінки, надання можливостей для всебічного розвитку, а також залучення співробітників до процесу управління.

Емпатія, як здатність розуміти емоційні стани інших людей, є основою ефективної комунікації та психологічної згуртованості колективу. Вона дозволяє учасникам точніше сприймати потреби та наміри колег, забезпечує взаємоповагу, підтримку та розуміння в команді, уникати неправильних інтерпретацій і запобігати конфліктам, пов'язаним із непорозумінням. Емпатичний лідер здатний моделювати поведінку, що знижує рівень напруження, підтримує співробітників у складних ситуаціях і формує довірливі, взаємоповажні стосунки. Емпатія також сприяє формуванню почуття причетності та командної єдності: члени колективу відчують, що їх бачать, чують та цінують, що підсилює їхню лояльність та залученість.

Соціальні навички — це здатність будувати міжособистісні відносини, ефективно спілкуватися, вести конструктивні переговори та координувати спільну діяльність і створювати позитивну атмосферу взаємодії. Цей компонент емоційного інтелекту має безпосередній вплив на командну ефективність, адже від рівня соціальної компетентності залежить якість взаємодії, довіра та узгодженість дій. Високий рівень соціальних навичок дозволяє учасникам ефективно вирішувати суперечності, забезпечувати прозорість комунікації та підтримувати здоровий обмін інформацією. Команди з розвиненими соціальними навичками функціонують більш злагоджено, демонструють вищий рівень задоволення працею значно краще адаптуються до складних та нестандартних завдань. У таких колективах значно нижчий рівень стресу.

Створення корпоративної культури через призму емоційного інтелекту є важливим аспектом для успішного функціонування організації. Лідери спроможні створювати сприятливе робоче середовище, яке базується на взаємоповазі, щирості та сприяє загальному колективному успіху. Дослідження доводять, що лідери, які активно розвивають ЕІ, є прикладом для своїх підлеглих. Вони здатні краще керувати емоціями, що впливає на ефективне управління конфліктами і покращує взаємодію в команді [14]. Крім того, вони

формують атмосферу, яка дає змогу співробітникам відкрито обмінюватися своїми ідеями і спільно шукати будь яке рішення. Тренінги та навчання з комунікації, емпатії та управління стресом, допомагають колегам краще усвідомити всю важливість емоційних складових під час роботи. Це дає змогу покращити внутрішні робочі процеси та створити культуру, що підтримує розвиток і стабільність всієї організації [14]. Саме тому, для формування здорової корпоративної культури дуже важливо зосередитися на розвитку емоційного інтелекту у всіх співробітників, а особливо у лідерів.

Команди, учасники яких характеризуються високим рівнем емоційного інтелекту, демонструють більшу стійкість до внутрішніх та зовнішніх конфліктів, кращу здатність адаптуватись до змін та ефективно реагувати на нові виклики. В них творчий підхід до вирішення проблем і загалом вища ефективність діяльності. Емоційно зрілі члени команди здатні підтримувати психологічну безпеку в колективі, де кожний може виразити власну думку, сприяючи відкритій комунікації, конструктивному обговоренню ідей та взаємній підтримці.

Дослідження, проведені в організаційній психології, підтверджують, що емоційний інтелект лідера виступає одним із головних чинників згуртованості, мотивації та ефективності команди. Розвинений емоційний інтелект забезпечує високий рівень довіри, позитивну атмосферу співпраці та підвищує продуктивність у досягненні спільних цілей. Їхній стиль управління командою характеризується гнучкістю, відкритістю, вмінням надихати та підтримувати команду, що суттєво підвищує конкурентоспроможність організації загалом.

Отже, можна зробити висновок, що емоційний інтелект є ключовим психологічним механізмом, який визначає якість командної взаємодії. Розвиток його компонентів — самоусвідомлення, саморегуляції, емпатії, мотивації та соціальних навичок — сприяє не лише підвищенню ефективності праці, а й формуванню стійкої організаційної культури, орієнтованої на співробітництво, довіру та взаємоповагу. Лідер з високим рівнем ЕІ сприяє створенню довірливого середовища, мотивує команду та забезпечує постійність робочої

діяльності. Це підтверджується численними дослідженнями, які показують, що емоційно «прокачені» лідери мають значно кращі результати в управлінні.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було обґрунтовано концептуальну модель дослідження емоційного інтелекту як психологічного чинника ефективної командної взаємодії та розкрито особливості його компонентів у професійній діяльності працівників сфери послуг.

Визначено, що емоційний інтелект виступає інтегральною характеристикою особистості, яка поєднує когнітивні, емоційні та соціально-комунікативні здібності, що забезпечують успішність міжособистісної взаємодії та ефективність професійної діяльності. Розглянуто основні компоненти емоційного інтелекту — самоусвідомлення, саморегуляцію, емпатію, мотивацію та соціальні навички — які безпосередньо впливають на згуртованість колективу, продуктивність праці та психологічний клімат у команді.

Проведено характеристику досліджуваних осіб на базі приватного підприємства «Профілайн» та підібрано валідний психодіагностичний інструментарій (тест Н. Холла, методика КОС, метод «Оцінка 360 градусів»), що дозволяє об'єктивно оцінити рівень емоційного інтелекту та його взаємозв'язок з ефективністю комунікації у трудовому колективі.

Результати аналізу підтверджують, що високий рівень емоційного інтелекту сприяє розвитку позитивних міжособистісних стосунків, підвищує рівень довіри, відповідальності та задоволеності працею, а також формує сприятливий соціально-психологічний клімат у команді.

Як бачимо, психологічні аспекти взаємодії лідера та підлеглих, особливо через призму емоційного інтелекту, є ключовими для побудови ефективних стосунків. Лідер з високим рівнем ЕІ сприяє створенню довірливого

середовища, мотивує команду та забезпечує стабільність робочої діяльності. Це підтверджується численними дослідженнями, які демонструють, що емоційно інтелігентні лідери мають значно кращі результати в управлінні.

Таким чином, емоційний інтелект є ключовим чинником ефективності командної роботи, оскільки визначає якість комунікації, рівень взаєморозуміння та узгодженість спільних дій, що в підсумку забезпечує високі результати професійної діяльності колективу.

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВПЛИВУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЛІДЕРА НА ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМАНДИ

3.1. Аналіз результатів емпіричного дослідження

Метою емпіричного етапу дослідження було виявлення особливостей впливу емоційного інтелекту лідера на ефективність команди, визначення рівня сформованості окремих компонентів емоційного інтелекту, а також аналіз взаємозв'язку між показниками емоційної компетентності керівників і результативністю діяльності колективу.

У дослідженні взяли участь 60 респондентів віком від 25 до 37 років, серед яких були як чоловіки, так і жінки, що займають посади менеджерів з продажу, консультантів та адміністраторів. Такий склад вибірки дозволив охопити різні рівні професійної відповідальності, комунікативної взаємодії та організаційних ролей, що забезпечує репрезентативність отриманих результатів.

Дослідження проводилося у робочих умовах підприємства «Профілайн», де основна діяльність респондентів пов'язана з активною міжособистісною взаємодією, необхідністю швидкого прийняття рішень і високим рівнем емоційного навантаження. Це створює сприятливі умови для вивчення проявів емоційного інтелекту як чинника ефективності командної роботи.

Для дослідження було використано такі психодіагностичні методики:

Тест емоційного інтелекту Н. Холла (адаптація Е. Ільїна) – для визначення рівня розвитку основних складових емоційного інтелекту (емоційна обізнаність, саморегуляція, самомотивація, емпатія, розпізнавання емоцій інших).

Методика «Комунікативні та організаторські схильності» (КОС) В. Синявського і В. Федоришина – для оцінки комунікативних та лідерських якостей учасників.

Метод “Оцінка 360 градусів” (Т. Кобуза) – для збору незалежних відгуків щодо професійної компетентності лідерів, їх емоційної врівноваженості, уміння мотивувати команду та налагоджувати ефективну комунікацію.

3.1.1 Результати емпіричних досліджень за методикою емоційного інтелекту Н. Холла в адаптації Є. Ільїна

На першому етапі емпіричного дослідження, з метою виявлення рівня розвитку емоційного інтелекту у працівників, було використано методика «Тест емоційного інтелекту» Н. Холла (в адаптації Е. Ільїна). Ця методика дозволяє оцінити здатність особистості розуміти власні емоції та емоції інших людей, регулювати свій емоційний стан, а також ефективно використовувати емоції у процесі професійної діяльності.

Первинні дані опитаних за методикою «Тест емоційного інтелекту Н. Холла (адаптація Е. Ільїна)» наведені у Додатку А.

З метою визначення рівня розвитку емоційного інтелекту серед працівників підприємства «Профілайн» було проведено діагностику за методикою Н. Холла. Отримані результати узагальнено в таблиці 3.1.

У таблиці 3.1 представлено середні результати респондентів відповідно до основних шкал методики «Тест емоційного інтелекту» Н. Холла (адаптація Е. П. Ільїна).

Таблиця 3.1

Розподіл опитаних за методикою «Тест емоційного інтелекту Н. Холла (адаптація Е. Ільїна)», (n=60)

Шкала	Рівень	Середні значення	Кількість чол.	%
Емоційна обізнаність	Високий	0,00	0	0,00

	Середній	11,05	38	63,33
	Низький	5,14	22	36,67
Управління своїми емоціями	Високий	16,00	7	11,67
	Середній	11,31	35	58,33
	Низький	3,89	18	30,00
Самомотивація	Високий	10,00	3	5,00
	Середній	10,80	40	66,67
	Низький	4,06	17	28,33
Емпатія	Високий	14,00	6	10,00
	Середній	10,67	21	35,00
	Низький	3,55	33	55,00
Розпізнавання емоцій інших людей	Високий	17,14	7	11,67
	Середній	11,00	17	28,33
	Низький	4,03	36	60,00

Як показує аналіз даних, більшість респондентів мають середній рівень розвитку емоційного інтелекту за всіма його складовими. Зокрема, емоційна обізнаність у 63,33% опитаних перебуває на середньому рівні (середнє значення — 11,05), що свідчить про достатнє, але не завжди усвідомлене розуміння власних емоційних станів. Водночас 36,67% учасників мають низький рівень за цим показником, що може вказувати на труднощі у саморефлексії та розпізнаванні власних емоційних реакцій.

За шкалою «Управління своїми емоціями» більшість респондентів (58,33%) також продемонстрували середній рівень (11,31), а лише 11,67% — високий. Це вказує на те, що значна частина працівників частково володіє навичками емоційного самоконтролю, але у стресових ситуаціях може відчувати труднощі з регуляцією емоційного стану.

Показники за шкалою «Самомотивація» свідчать про те, що 66,67% опитаних мають середній рівень розвитку цього компонента (10,80), тоді як лише 5% — високий. Це означає, що більшість працівників орієнтовані на досягнення цілей, проте не завжди використовують внутрішні емоційні ресурси як рушійну силу для подолання труднощів і збереження позитивного ставлення до роботи.

Особливу увагу привертають результати за шкалою «Емпатія», які демонструють, що понад половина респондентів (55%) мають низький рівень емпатійності (середнє значення — 3,55). Це може свідчити про труднощі у сприйнятті емоційного стану інших, низьку чутливість до настроїв колег, що ускладнює побудову ефективних міжособистісних взаємин. Лише 10% респондентів мають високі показники емпатії, що може пояснювати різний рівень здатності налагоджувати контакт із клієнтами та колегами.

Найнижчі результати зафіксовано за шкалою «Розпізнавання емоцій інших людей»: 60% опитаних продемонстрували низький рівень, тоді як лише 11,67% — високий. Це свідчить про недостатню розвиненість навичок невербальної комунікації та розуміння емоційних сигналів інших людей, що може негативно впливати на командну взаємодію та клієнтський сервіс.

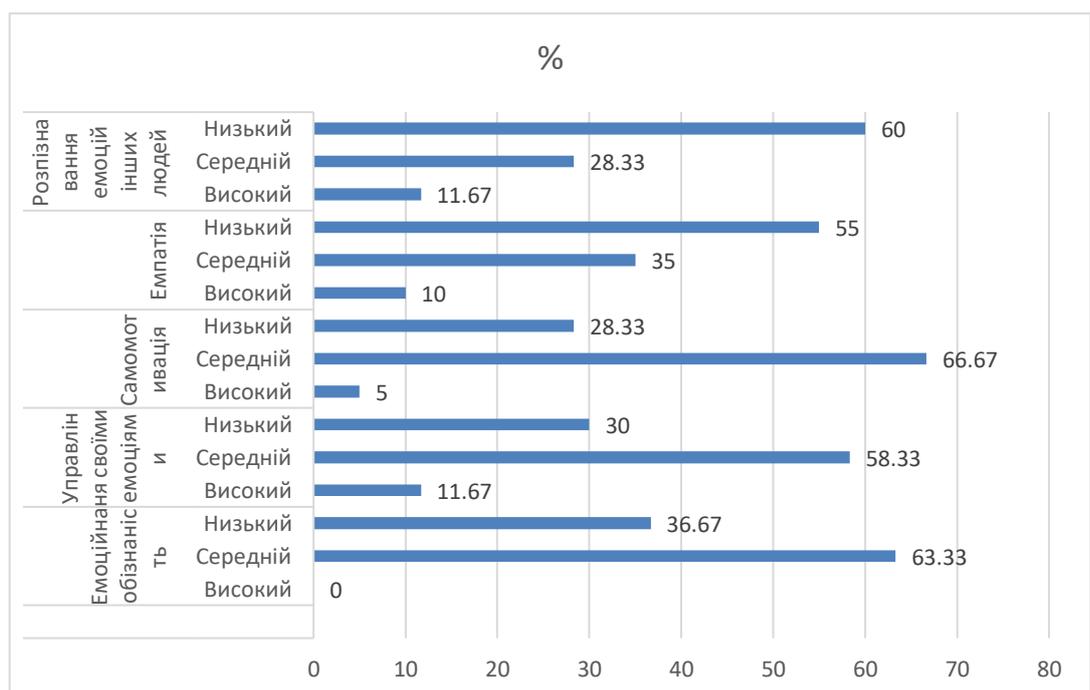

Рис. 3.1. Показники емоційного інтелекту респондентів

Отже, отримані результати вказують на те, що у більшості працівників підприємства «Профілайн» емоційний інтелект розвинений на середньому рівні, однак спостерігаються певні дефіцити у сфері емпатії та розпізнавання емоцій інших, що потребує цілеспрямованої розвивальної роботи. Високий рівень емоційного інтелекту, продемонстрований окремими працівниками, свідчить про потенціал для створення позитивного соціально-психологічного клімату та підвищення ефективності командної взаємодії.

3.1.2 Результати емпіричних досліджень за методикою «Комунікативні та організаторські схильності» В. Синявського

Первинні дані опитаних за методикою «Комунікативні та організаторські схильності» В. Синявського наведені у Додатку Б.

У таблиці 3.2 представлено середні результати респондентів відповідно до основних шкал методики «Комунікативні та організаторські схильності» В. Синявського.

Таблиця 3.2

Розподіл опитаних за методикою «Комунікативні та організаторські схильності» В. Синявського, (n=60)

Шкала	Рівень	Середні значення	Кількість чол.	%
Комунікативні схильності	Дуже високий	0,00	0	0,00
	Високий	0,73	2	3,33
	Середній	0,62	16	26,67
	Нижче середнього	0,52	16	26,67
	Низький	0,00	26	43,33
Організаторські схильності	Дуже високий	0,00	0	0,00

	Високий	0,72	3	5,00
	Середній	0,70	2	3,33
	Нижче середнього	0,00	21	35,00
	Низький	0,48	34	56,67

Як свідчать дані, рівень комунікативних схильностей у більшості респондентів виявився низьким — таких осіб 43,33% (середнє значення — 0,00). Це свідчить про труднощі у встановленні контактів, недостатню відкритість у спілкуванні та обмежену готовність до активної міжособистісної взаємодії. Ще 26,67% учасників мають рівень нижче середнього, що також може свідчити про недостатньо сформовані навички ефективної комунікації, особливо в умовах емоційного напруження або конфліктних ситуацій.

Показники середнього рівня комунікативних схильностей мають 26,67% опитаних (середнє значення — 0,62). Такі респонденти здатні до конструктивного спілкування, але не завжди проявляють ініціативу або гнучкість у комунікативних процесах. Лише 3,33% учасників мають високі показники за цією шкалою (0,73), що свідчить про наявність у них добре розвинених комунікативних навичок, уміння встановлювати міжособистісні зв'язки та підтримувати позитивну атмосферу в команді.

Результати за шкалою організаторських схильностей також демонструють переважання низького рівня розвитку відповідних якостей — 56,67% респондентів (середнє значення — 0,48). Такі працівники схильні уникати лідерських ролей, рідко беруть на себе ініціативу та відповідальність за прийняття рішень. 35% опитаних показали рівень нижче середнього, що може вказувати на обмежену здатність організовувати спільну діяльність або координувати дії колег у команді.

Високий рівень організаторських схильностей виявлено лише у 5% респондентів (0,72), тоді як середній рівень — у 3,33%. Це невелика група працівників, які демонструють здатність до ефективного планування,

прийняття рішень і координації діяльності інших, що є характерними рисами потенційних лідерів.

З метою визначення рівня розвитку комунікативних і організаторських схильностей працівників підприємства «Профілайн» було використано методику В. Синявського, що дозволяє оцінити готовність до міжособистісної взаємодії та ефективності організаційної поведінки. Отримані результати подано на рис. 3.2.

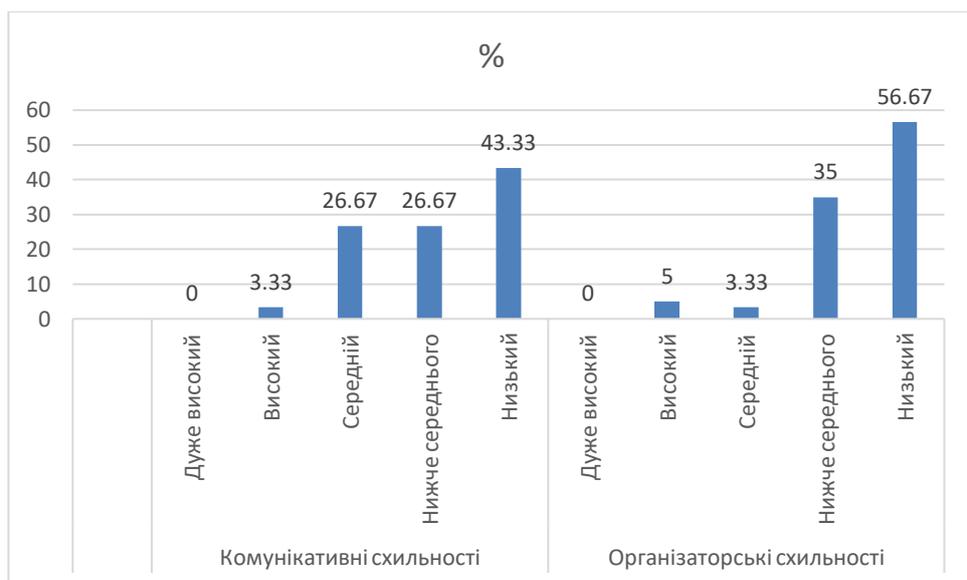

Рис. 3.2. Показники комунікативної та організаторської схильності респондентів

Отже, отримані результати свідчать про загальну тенденцію до недостатньо розвинених комунікативних та організаторських якостей у більшості працівників. Це може ускладнювати процеси командної взаємодії, впливати на рівень згуртованості колективу та знижувати ефективність управлінських процесів.

У поєднанні з результатами за тестом емоційного інтелекту Н. Холла можна зробити висновок, що низький рівень розвитку емоційної обізнаності, емпатії та саморегуляції безпосередньо впливає на сформованість комунікативних і організаторських схильностей, що, у свою чергу, знижує ефективність командної роботи.

3.1.3 Результати емпіричних досліджень за методикою «Оцінка 360 градусів» Т. Кобуза

Для визначення рівня розвитку управлінських компетенцій, пов'язаних із лідерством, було використано методику «Оцінка 360 градусів» Т. Кобуза, яка дозволяє отримати об'єктивну характеристику професійної ефективності працівників за рахунок залучення думок колег, керівників і підлеглих. Отримані результати представлено в таблиці 3.3.

Первинні дані опитаних за методикою «Оцінка 360 градусів» Т. Кобуза наведені у Додатку В.

Таблиця 3.3

Розподіл опитаних за методикою «Оцінка 360 градусів» Т. Кобуза, (n=60)

Компетенції	Рівень	Середні значення	Кількість чол.	%
Управління командою	Високий	20,00	1	1,67
	Середній	13,76	51	85,00
	Низький	8,25	8	13,33
Прийняття управлінських рішень	Високий	0,00	0	0,00
	Середній	13,51	41	68,33
	Низький	7,37	19	31,67
Управління поточною роботою	Високий	0,00	0	0,00
	Середній	13,30	43	71,67
	Низький	7,94	17	28,33
Планування	Високий	23,00	1	1,67
	Середній	13,29	41	68,33
	Низький	7,06	18	30,00

Мотивування	Високий	20,00	1	1,67
	Середній	13,12	43	71,67
	Низький	7,94	16	26,67
Інновації	Високий	20,25	4	6,67
	Середній	12,97	38	63,33
	Низький	7,89	18	30,00

Як показує аналіз даних, переважна більшість респондентів має середній рівень розвитку управлінських компетенцій, що свідчить про достатній потенціал для виконання лідерських функцій, однак потребує подальшого вдосконалення.

За компетенцією «Управління командою» 85,0% опитаних продемонстрували середній рівень (13,76 балів), тоді як лише 1,67% мають високий рівень (20,00 балів). Це свідчить, що більшість працівників здатні координувати командну роботу, проте не завжди проявляють ініціативу в управлінні колективом і підтриманні командного духу.

Компетенція «Прийняття управлінських рішень» у більшості учасників (68,33%) також перебуває на середньому рівні (13,51), тоді як 31,67% респондентів мають низькі показники (7,37). Це вказує на те, що працівники переважно вміють приймати рішення у стандартних ситуаціях, але відчують труднощі при необхідності діяти в умовах невизначеності або стресу.

За показником «Управління поточною роботою» 71,67% учасників мають середній рівень розвитку (13,30), а 28,33% — низький (7,94). Це свідчить про наявність базових організаційних навичок, але недостатній рівень планування і контролю за виконанням завдань.

Показники за компетенцією «Планування» вказують, що 68,33% респондентів мають середній рівень розвитку цієї якості (13,29), тоді як 30% — низький. Лише 1,67% опитаних досягли високого рівня (23,00 балів), що підтверджує недостатню стратегічну спрямованість у роботі та слабкий розвиток навичок прогнозування.

Щодо компетенції «Мотивування», більшість опитаних (71,67%) продемонстрували середній рівень розвитку (13,12 балів), тоді як 26,67% мають низький рівень (7,94). Це вказує на те, що лідери частково розуміють значення мотиваційних механізмів, проте не завжди ефективно застосовують їх на практиці.

За компетенцією «Інновації» 63,33% респондентів мають середній рівень (12,97), 30% — низький (7,89), тоді як лише 6,67% показали високі результати (20,25 балів). Це свідчить про обмежену готовність працівників до впровадження нових ідей, інноваційних підходів і творчого мислення у професійній діяльності.

На рис. 3.3 представлено середні результати респондентів відповідно до основних шкал методики «Оцінка 360 градусів» Т. Кобуза.

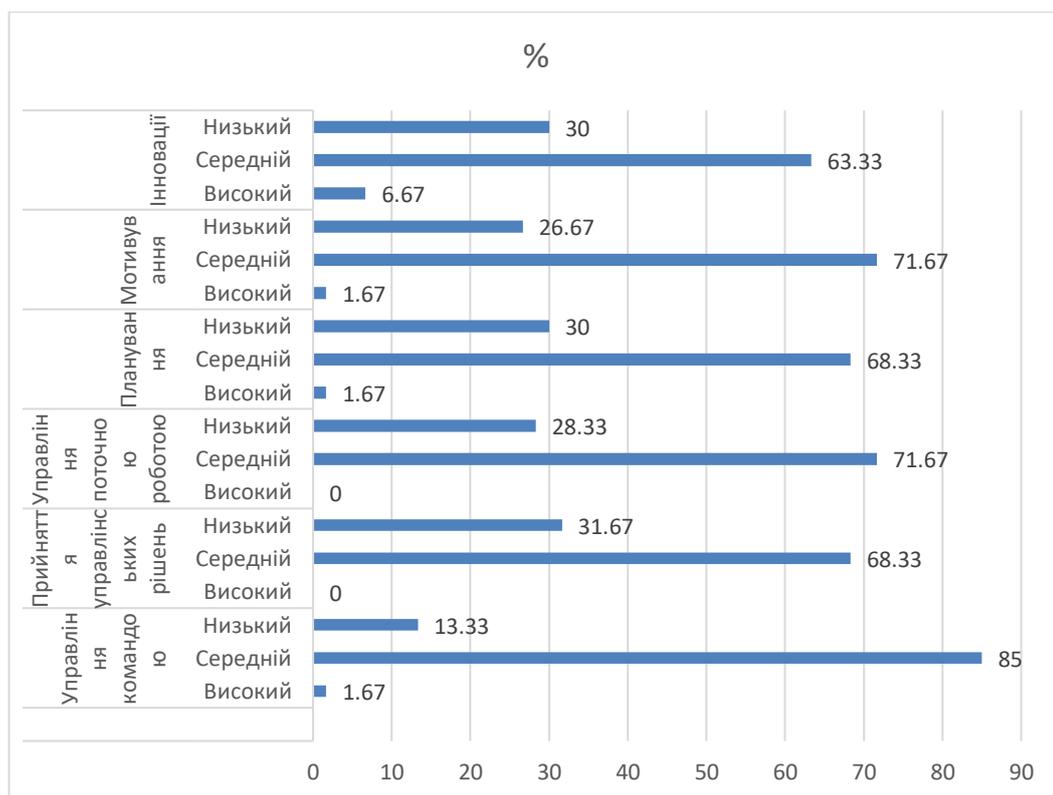

Рис. 3.3. Показники управлінських компетенцій респондентів

Загалом результати дослідження засвідчують, що лідери підприємства демонструють переважно середній рівень розвитку управлінських компетенцій, а саме — здатність координувати команду, приймати рішення, планувати та мотивувати колег. Однак низькі показники за шкалами «Інновації» та

«Мотивування» свідчать про потребу у підвищенні рівня емоційного інтелекту, розвитку навичок емпатії, гнучкості мислення та креативності.

Таким чином, результати за методикою «Оцінка 360 градусів» підтверджують, що емоційний інтелект лідера безпосередньо впливає на ефективність управління командою, забезпечуючи оптимальний баланс між раціональними рішеннями та емоційною підтримкою членів колективу.

Далі розглянемо особливості впливу емоційного інтелекту лідера на ефективність роботи команди. Для цього було проведено кореляційний аналіз між показниками емоційного інтелекту (за методикою Н. Холла в адаптації Е. П. Ільїна) та результатами, отриманими за методикою «Комунікативні та організаторські схильності» В. Синявського.

Метою цього етапу дослідження є визначення ступеня та напрямку взаємозв'язку між розвитком емоційного інтелекту лідера та рівнем його комунікативних і організаторських здібностей, які безпосередньо впливають на ефективність командної взаємодії.

Результати кореляційного аналізу подано в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Кореляційні взаємозв'язки між показниками емоційного інтелекту та комунікативними схильностями

(n = 60)

Показники	Управління своїми емоціями	Самотивація	Емпатія	Розпізнавання емоцій інших людей	Комунікативні схильності	Організаторські схильності	Управління командою	Ухвалення управлінських рішень	Управління поточною роботою	Планування	Мотивування	Інноваційна активність
Емоційна обізнаність	0,049	0,306*	0,249	0,002	-0,183	-0,184	-0,018	0,022	-0,215	0,036	-0,016	0,042
Управління своїми емоціями	—	0,112	0,304*	0,191	-0,258*	-0,212	-0,255*	0,112	0,142	0,125	0,096	-0,176
Самотивація	—	—	0,289*	0,277*	-0,109	-0,119	0,048	0,065	0,106	-0,109	-0,019	0,075
Емпатія	—	—	—	0,352*	-0,008	-0,181	-	0,232	-	-	-	-0,053

				*			0,103		0,136	0,013	0,019	
Розпізнавання емоцій інших людей	—	—	—	—	-0,085	-0,075	0,066	0,072	0,085	0,014	0,112	-0,221
Комунікативні схильності	—	—	—	—	—	0,594**	0,116	0,275*	0,211	0,018	0,074	0,151
Організаторські схильності	—	—	—	—	—	—	0,049	0,199	0,033	0	0,095	0,209
Управління командою	—	—	—	—	—	—	—	0,02	0,082	0,057	0,332**	0,067
Ухвалення управлінських рішень	—	—	—	—	—	—	—	—	0,096	0,163	0,029	-0,084
Управління поточною роботою	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,041	0,215	0,063
Планування	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,116	0,189
Мотивування	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,104

Примітка:

* – Кореляція значуща на рівні $p < 0,05$;

** – Кореляція значуща на рівні $p < 0,01$.

Як видно з таблиці 3.4, найбільш виражені статистично значущі позитивні кореляції спостерігаються між такими змінними:

Емпатія та розпізнавання емоцій інших людей ($r = 0,352$, $p < 0,01$) — найсильніший зв'язок серед компонентів емоційного інтелекту, що свідчить про те, що здатність лідера розуміти емоційні стани інших безпосередньо пов'язана з умінням співпереживати, адекватно реагувати на поведінку підлеглих і підтримувати довірливі стосунки в колективі.

Комунікативні та організаторські схильності ($r = 0,594$, $p < 0,01$) — високий рівень зв'язку, який свідчить, що добре розвинені комунікативні навички лідера майже завжди супроводжуються вираженою організаторською

компетентністю, що позитивно впливає на згуртованість команди та якість управлінських процесів.

Управління командою та мотивування ($r = 0,332, p < 0,01$) — цей результат демонструє, що ефективне управління колективом тісно пов'язане з умінням мотивувати підлеглих, підтримувати їхню зацікавленість у спільній діяльності та створювати позитивний емоційний клімат.

Крім того, значущі, але помірні позитивні кореляції виявлено між:

Самотивацією та емпатією ($r = 0,289, p < 0,05$);

Самотивацією та розпізнаванням емоцій інших людей ($r = 0,277, p < 0,05$);

Емоційною обізнаністю та самотивацією ($r = 0,306, p < 0,05$);

Емпатією та управлінням своїми емоціями ($r = 0,304, p < 0,05$).

Ці зв'язки свідчать, що усвідомлення власних емоцій і здатність до саморегуляції створюють базу для ефективної комунікації та лідерства. Лідери, які краще розуміють власні емоційні реакції, вміють їх контролювати й мотивувати себе до дій, частіше демонструють вищий рівень емпатії й успішніше взаємодіють із командою.

У той же час негативні кореляції, наприклад, між управлінням своїми емоціями та комунікативними схильностями ($r = -0,258, p < 0,05$), можуть свідчити про те, що надмірний контроль над власними емоціями іноді знижує спонтанність і відкритість у спілкуванні, що ускладнює встановлення неформальних зв'язків у команді.

Варто зазначити, що зв'язки між емоційним інтелектом і такими управлінськими якостями, як ухвалення рішень, планування та інноваційна активність, не є статистично значущими, що вказує на переважно емоційно-комунікативну природу впливу емоційного інтелекту на ефективність лідерства. Тобто емоційна компетентність більшою мірою впливає на міжособистісні процеси, ніж на раціонально-аналітичні аспекти управління.

Отже, результати дослідження підтверджують, що емоційний інтелект є важливим чинником підвищення ефективності командної роботи. Лідери, які

характеризуються високим рівнем емпатії, саморегуляції та самомотивації, мають кращі комунікативні та організаторські схильності, що сприяє створенню сприятливого психологічного клімату, формуванню згуртованості колективу та підвищенню загальної результативності команди.

3.2 Методологічні рекомендації щодо розвитку емоційного інтелекту лідера в контексті підвищення ефективності команди

На основі результатів емпіричного дослідження встановлено, що емоційний інтелект лідера має безпосередній вплив на ефективність роботи команди, зокрема на рівень комунікативної взаємодії, організаторські здібності, мотивацію підлеглих та загальний психологічний клімат у колективі. Тому розвиток емоційного інтелекту слід розглядати як ключовий напрям підвищення лідерського потенціалу та ефективності управління персоналом.

1. Основні принципи розвитку емоційного інтелекту лідера

Для підвищення ефективності роботи команди доцільно спиратися на такі принципи:

Принцип усвідомлення власних емоцій. Лідеру необхідно навчитися розпізнавати власні емоційні реакції, розуміти їх причини та вплив на поведінку. Це створює основу для ефективного емоційного самоконтролю.

Принцип емоційної саморегуляції. Важливо формувати здатність керувати емоціями в умовах стресу, зберігати емоційну стабільність і конструктивність у конфліктних ситуаціях.

Принцип емпатійного розуміння. Розвиток уміння розпізнавати емоційні стани інших, виявляти співпереживання, підтримку і турботу сприяє налагодженню довірливих взаємин у команді.

Принцип емоційної взаємодії. Передбачає використання емоційного впливу як інструменту комунікації для підвищення командної згуртованості, мотивації і взаємопідтримки.

Принцип інтеграції емоцій та когніції. Ефективний лідер поєднує раціональний аналіз з емоційним усвідомленням, що сприяє прийняттю зважених управлінських рішень.

2. Практичні методи розвитку емоційного інтелекту

На основі аналізу сучасних підходів та результатів дослідження пропонуються такі напрями розвитку емоційного інтелекту лідера:

Тренінги емоційної компетентності.

Психологічні тренінги спрямовані на розвиток самосвідомості, емоційної гнучкості, вміння розпізнавати й регулювати емоції. Доцільно використовувати вправи на рефлексію, ідентифікацію емоцій, розвиток емпатії (наприклад, техніки “емоційного дзеркала” або «емпатійного слухання»).

Коучинг лідерського розвитку.

Індивідуальні сесії з коучем допомагають лідеру усвідомити власні емоційні бар'єри, розкрити особистий потенціал, покращити навички комунікації та управління персоналом.

Методи саморефлексії та емоційного щоденника.

Рекомендується ведення щоденника емоцій, де фіксуються емоційні реакції, ситуації, що їх викликали, і способи подолання. Це сприяє розвитку емоційної обізнаності й самоконтролю.

Тренінг емпатії.

Вправи на виявлення ідентифікації емоцій інших людей, активне слухання, розуміння невербальних сигналів, що покращує здатність лідера ефективно спілкуватися з колективом.

Групові форми навчання (супервізії, фасилітації).

Спільне обговорення емоційно складних ситуацій, аналіз конфліктів у колективі дозволяє виробити навички конструктивної поведінки, посилює згуртованість команди.

3. Психолого-організаційні умови розвитку емоційного інтелекту

Ефективність формування емоційного інтелекту лідера значною мірою залежить від умов, створених у робочому середовищі:

Підтримка з боку керівництва у розвитку “м’яких навичок” персоналу через навчальні програми, тренінги, коучинг;

Формування відкритої організаційної культури, де заохочується довіра, чесність, взаємопідтримка і емоційна безпека працівників;

Стимулювання внутрішньої мотивації лідерів — створення можливостей для самореалізації, зворотного зв’язку та визнання досягнень;

Застосування програм емоційного розвитку у системі підготовки керівників середньої та вищої ланки.

4. Очікувані результати впровадження рекомендацій

Розвиток емоційного інтелекту лідерів сприятиме:

- підвищенню ефективності командної взаємодії та продуктивності праці;
- зниженню рівня конфліктності у колективі;
- покращенню морально-психологічного клімату;
- формуванню атмосфери довіри, лояльності та взаємопідтримки;
- підвищенню адаптивності керівників до стресових і кризових ситуацій.

Таким чином, запропоновані методологічні рекомендації орієнтовані на системний розвиток емоційної компетентності лідерів, що дозволяє не лише підвищити ефективність управління командою, а й сформувати культуру емоційного лідерства в організації.

Основним методом у роботі з працівниками був психологічний тренінг «Розвиток емоційного інтелекту лідера як чинника ефективності команди».

Мета програми:

Формування та розвиток емоційного інтелекту у керівників і майбутніх лідерів організацій, підвищення рівня їх емоційної саморегуляції, емпатії, комунікативних навичок та здатності ефективно керувати командою.

Завдання тренінгу:

1.Поглибити знання учасників про структуру емоційного інтелекту та його роль у лідерстві.

2.Розвинути навички самопізнання і саморегуляції емоцій.

3.Сприяти розвитку емпатії, емоційної гнучкості та навичок ефективної комунікації.

4.Навчити учасників використовувати емоційний інтелект для мотивації команди та вирішення конфліктів.

5.Сформувати здатність створювати позитивний психологічний клімат у колективі.

Цільова аудиторія:

Менеджери середньої та вищої ланки, керівники команд, викладачі, тренери, HR-фахівці.

Тривалість:

16 годин (2 дні по 8 годин) або 4 сесії по 4 години.

Таблиця 3.5

Структура програми тренінгу «Розвиток емоційного інтелекту лідера як чинника ефективності команди»

№	Назва модуля	Мета	Зміст та вправи	Час
1	Вступ. Емоційний інтелект як основа ефективного лідерства	Ознайомити учасників із поняттям емоційного інтелекту, його структурою та роллю у керівництві	- Міні-лекція «Емоційний інтелект у контексті лідерства»; - Вправа “Мій емоційний портрет”; - Групова дискусія «Яким я хочу бути лідером?»	1,5 год.
2	Самосвідомість і розпізнавання емоцій	Розвинути навички усвідомлення власних емоцій та емоцій інших	- Тест “Мій емоційний термометр”; - Вправа “Емоційне дзеркало” (аналіз ситуацій з різними емоційними реакціями); - Рефлексія “Мої типові емоції в роботі”	2 год.

3	Емоційна саморегуляція та управління станами	Навчити контролювати власні емоційні реакції та знижувати рівень стресу	- Вправа “Стоп-емоція”;- Техніка “З глибокі вдихи” (емоційна пауза);- Рольові ігри “Конфлікт на роботі — емоційний контроль”	2 год.
4	Розвиток емпатії та емоційної гнучкості	Сформувати вміння розуміти емоційний стан інших і адекватно на нього реагувати	- Вправа “Емпатійне слухання” (у парах);- Гра “Погляд іншого”;- Обговорення “Що означає бути уважним до емоцій колег?”	2 год.
5	Емоційний інтелект у командній взаємодії	Розвинути навички комунікації, мотивування та співпраці в колективі	- Рольова гра “Командне рішення в кризі”;- Вправа “Мотиваційне коло” (як підтримати команду);- Групова дискусія “Емоційна атмосфера в моїй команді”	2 год.
6	Конфлікти та їх емоційне врегулювання	Навчити емоційно грамотному вирішенню конфліктів	- Вправа “Конфлікт без емоцій”;- Аналіз кейсів “Як діяти, коли кипить колектив?”;- Техніка «Я-повідомлення»	2 год.
7	Інтеграція емоційного інтелекту у професійну діяльність	Підсумувати навчальний досвід і розробити особистий план розвитку	- Вправа “Мій план емоційного зростання”;- Анкетування самооцінки EQ;- Зворотний зв’язок від групи	2,5 год.

Тренінгова програма «Розвиток емоційного інтелекту лідера як чинника ефективності команди» побудована на основі системного підходу до формування емоційної компетентності керівника, що забезпечує її практичну спрямованість і поступовий розвиток усіх ключових компонентів емоційного інтелекту.

Програма складається з семи послідовних модулів, кожен із яких має чітко визначену мету, логічно пов’язану з попередніми і наступними етапами

навчання. Загальна тривалість тренінгу становить 14 годин, що дозволяє глибоко опрацювати як теоретичні, так і практичні аспекти емоційного інтелекту.

Перший модуль — «Вступ. Емоційний інтелект як основа ефективного лідерства» — виконує ознайомчу функцію. Він спрямований на формування базового розуміння сутності емоційного інтелекту та його значення для лідерської ефективності. Завдяки інтерактивним формам роботи (міні-лекція, групова дискусія, вправа «Мій емоційний портрет») створюються умови для самоаналізу й усвідомлення власних лідерських якостей.

Другий модуль — «Самосвідомість і розпізнавання емоцій» — присвячений розвитку навичок емоційної саморефлексії. Застосування вправ «Емоційне дзеркало» і «Мій емоційний термометр» сприяє підвищенню рівня емоційної обізнаності та вмінню ідентифікувати емоційні стани інших людей.

Третій модуль — «Емоційна саморегуляція та управління станами» — орієнтований на формування здатності контролювати власні емоційні реакції у стресових або конфліктних ситуаціях. Рольові ігри та техніки релаксації дозволяють закріпити практичні навички саморегуляції, що безпосередньо впливають на ефективність управлінської діяльності.

Четвертий модуль — «Розвиток емпатії та емоційної гнучкості» — формує здатність розуміти почуття інших, виявляти толерантність і підтримку. Практичні завдання («Емпатійне слухання», «Погляд іншого») спрямовані на вдосконалення міжособистісного сприйняття та побудову довірливих стосунків у колективі.

П'ятий модуль — «Емоційний інтелект у командній взаємодії» — зосереджується на розвитку комунікативних і мотиваційних навичок лідера. Рольові ігри «Командне рішення в кризі» та «Мотиваційне коло» допомагають учасникам навчитися застосовувати емоційний інтелект для підвищення згуртованості команди й ефективності командних рішень.

Шостий модуль — «Конфлікти та їх емоційне врегулювання» — має практичну спрямованість на формування конструктивної поведінки у складних

ситуаціях. Використання технік «Я-повідомлення» та аналіз реальних кейсів сприяють розвитку навичок управління конфліктами без емоційної ескалації.

Завершальний сьомий модуль — «Інтеграція емоційного інтелекту у професійну діяльність» — спрямований на узагальнення отриманих знань і формування індивідуального плану розвитку емоційної компетентності. Через вправи самооцінки, рефлексію та груповий зворотний зв'язок учасники отримують можливість усвідомити власні досягнення та визначити подальші напрями професійного і особистісного зростання.

Таким чином, аналіз структури програми свідчить, що вона є цілісною, системою розвитку емоційного інтелекту, яка забезпечує гармонійне поєднання когнітивного, емоційного й поведінкового аспектів навчання. Її реалізація дозволяє сформувати у лідерів ключові навички емоційної обізнаності, саморегуляції, емпатії, комунікації та мотивації, що є основою для підвищення ефективності роботи команди.

Запропонована програма сприяє розвитку ключових компонентів емоційного інтелекту — самосвідомості, саморегуляції, емпатії, мотивації та соціальних навичок, які є визначальними для ефективного лідерства. Її реалізація дозволяє підвищити ефективність командної роботи, покращити психологічний клімат і забезпечити стійкість до стресових факторів у професійному середовищі.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі було представлено результати емпіричного дослідження впливу емоційного інтелекту лідера на ефективність команди та розроблено програму розвитку емоційного інтелекту як ключового чинника підвищення командної взаємодії.

Проведене дослідження, у якому взяли участь 60 респондентів віком від 25 до 37 років, показало, що рівень емоційного інтелекту безпосередньо впливає

на показники комунікативної компетентності, організаторських здібностей, лідерського потенціалу та здатності ефективно взаємодіяти в колективі.

Результати за методикою Н. Холла (у адаптації Е. Ільїна) засвідчили, що більшість опитаних мають середній рівень емоційного інтелекту, однак окремі компоненти (зокрема емпатія та розпізнавання емоцій інших людей) виявилися недостатньо розвиненими. Це свідчить про потребу у цілеспрямованому розвитку емоційної компетентності в процесі професійного становлення лідера.

Дані методики «Комунікативні та організаторські схильності» В.В. Синявського продемонстрували, що лише незначна частина учасників має високий рівень комунікативних та організаторських навичок, тоді як більшість перебуває на середньому або нижче середнього рівнях. Це підтверджує гіпотезу про тісний зв'язок між емоційним інтелектом і соціально-комунікативною ефективністю в управлінській діяльності.

Результати методу «Оцінка 360 градусів» Т. Кобуза виявили середній рівень розвитку управлінських компетенцій у більшості респондентів. Найвищі оцінки спостерігалися за такими показниками, як управління командою та мотивування працівників, тоді як нижчі результати – у сфері прийняття управлінських рішень та інноваційної активності. Це свідчить про потребу у формуванні більш гнучких і адаптивних лідерських стратегій, заснованих на емоційній обізнаності та саморегуляції.

Кореляційний аналіз продемонстрував наявність статистично значущих зв'язків між окремими компонентами емоційного інтелекту (самотивація, управління емоціями, емпатія) та комунікативними й організаторськими схильностями, а також управлінськими навичками. Це підтверджує, що розвиток емоційного інтелекту є важливим чинником підвищення ефективності командної взаємодії та професійного успіху лідера.

На основі отриманих результатів було розроблено програму тренінгу «Розвиток емоційного інтелекту лідера як чинника ефективності команди», спрямовану на формування самосвідомості, емоційної саморегуляції, емпатії, комунікаційних навичок і здатності до конструктивного вирішення конфліктів.

Її структура забезпечує поетапне вдосконалення всіх компонентів емоційного інтелекту, що сприяє формуванню ефективного стилю лідерства.

Таким чином, результати емпіричного дослідження підтвердили гіпотезу про те, що емоційний інтелект є ключовим чинником ефективного лідерства, який забезпечує згуртованість команди, позитивний психологічний клімат і підвищення продуктивності спільної діяльності. Розвиток емоційної компетентності лідера сприяє не лише покращенню міжособистісної взаємодії, але й загальному підвищенню ефективності управління персоналом у сфері послуг.

ВИСНОВКИ

В умовах сучасних соціально-політичних викликів, економічної нестабільності та реформування системи управління, потреба у розвитку емоційної компетентності стає більш актуальною. Емоційний інтелект дозволяє підвищити рівень довіри до управлінських структур, сприяти створенню позитивного клімату в команді, покращувати якість взаємодії між керівником та підлеглими, а також забезпечувати ефективну комунікацію на всіх рівнях управлінського процесу. Крім того, емоційний інтелект допомагає зменшити рівень стресу, підвищити адаптивність до змін і сприяти розв'язанню конфліктів, що особливо важливо в умовах постійних реформ та невизначеності.

Лідери з високим рівнем ЕІ отримують більше задоволення від праці, здатні встановлювати гармонійні та продуктивні стосунки з своїми колегами, вищим керівництвом та клієнтами, а також мають високу здатність до генерації ідей та прийняття ефективних рішень. Вони вміють мотивувати себе та свою команду на активну діяльність, що сприяє досягненню професійних цілей, здатні усвідомлювати себе як професіонала та мають розширені можливості вибору стратегій у професійній діяльності на основі усвідомлення своїх емоцій, потреб і мотивів поведінки.

У ході проведеного теоретичного та емпіричного дослідження було досягнуто мету роботи — визначено вплив емоційного інтелекту лідера на ефективність команди та розроблено практичні рекомендації щодо його розвитку в професійній діяльності.

1. У теоретичному розділі було проаналізовано основні підходи до визначення поняття «емоційний інтелект», його структуру та складові компоненти. Визначено, що емоційний інтелект охоплює такі ключові елементи, як емоційна обізнаність, саморегуляція, емпатія, самомотивація та соціальні навички. З'ясовано, що саме ці компоненти визначають ефективність

міжособистісної взаємодії, стиль лідерства та здатність лідера підтримувати позитивний психологічний клімат у команді.

Розкрито сутність взаємозв'язку між емоційним інтелектом і лідерством. Встановлено, що високий рівень емоційного інтелекту є основою трансформаційного лідерства, яке передбачає натхнення, емпатійне розуміння підлеглих, гнучкість у прийнятті рішень і здатність до конструктивного розв'язання конфліктів.

2. У другому розділі обґрунтовано концептуальну модель дослідження впливу емоційного інтелекту на ефективність команди. Було визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, а також обрано валідні психодіагностичні методики: тест емоційного інтелекту Н. Холла (у адаптації Е. Ільїна), методику «Комунікативні та організаторські схильності» В. Синявського та метод «Оцінка 360 градусів» Т. Кобуза.

3. У ході емпіричного дослідження, проведеного на базі приватного підприємства «Профілайн», у якому взяли участь 60 працівників віком від 25 до 37 років, виявлено, що більшість респондентів мають середній рівень розвитку емоційного інтелекту. При цьому найменш розвиненими компонентами виявилися емпатія та здатність розпізнавати емоції інших людей, що безпосередньо впливає на ефективність командної взаємодії.

Аналіз результатів за методиками комунікативних і організаторських схильностей показав, що працівники з високим рівнем емоційного інтелекту мають також більш виражені комунікативні навички, здатність до управління командою, мотивування підлеглих та підтримання позитивного емоційного клімату.

Кореляційний аналіз підтвердив наявність статистично значущих взаємозв'язків між компонентами емоційного інтелекту (зокрема, саморегуляцією, самомотивацією, емпатією) та ефективністю управлінських і комунікативних функцій лідера. Це доводить, що емоційний інтелект є важливим чинником підвищення ефективності командної діяльності та професійного розвитку персоналу.

4. На основі отриманих результатів було розроблено тренінгову програму «Розвиток емоційного інтелекту лідера як чинника ефективності команди», яка передбачає поетапне формування самосвідомості, навичок емоційної саморегуляції, емпатії, комунікації та конструктивного вирішення конфліктів. Програма спрямована на розвиток практичних умінь управління емоційними станами, що підвищує ефективність командної взаємодії.

Підсумовуючи результати теоретичного та емпіричного аналізу, можна стверджувати, що емоційний інтелект є ключовою складовою ефективного лідерства. Його розвиток забезпечує зростання згуртованості колективу, покращення емоційного клімату, підвищення мотивації та загальної продуктивності команди.

Таким чином, гіпотеза дослідження підтвердилася: високий рівень емоційного інтелекту лідера позитивно впливає на ефективність роботи команди, сприяє гармонізації міжособистісних відносин, зменшенню конфліктності та підвищенню результативності спільної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Абаніна, Г., Антонець, С. Емоційний інтелект як чинник ефективної комунікації в бізнес-організаціях. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2019, (4(18)), 7-13.
2. Абрамов, Д., Стасюк, Ю. Аналіз ролі лідера у забезпеченні успіху проєкту: стиль, адаптивність та емоційний інтелект. *Challenges and issues of modern science*, 2024.(3), С.180-187.
3. Амплєєва О.М. Особливості навчання майбутніх психологів з використанням принципів емоційного інтелекту. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки*. 2018. Вип. 1(1). С. 9–13.
4. Андрушкевич, Н.В., Польова, Н.М., Кукса, В.М. Роль емоційного інтелекту в управлінні персоналом та забезпеченні конкурентоспроможності підприємства. *Управління змінами та інновації*, 2025.(14), С.119-123.
5. Бабчинська О., Лозовський О. Роль емоційного інтелекту в ефективному лідерстві: Теоретичні засади та практичні аспекти. *Development Service Industry Management*, 2025. (2), С.367-372.
6. Браніцька Т.Р., Жаровська О.П. Роль емоційного інтелекту у формуванні лідера. Психологічні засади розвитку, психодіагностики та корекції особистості в системі неперервної освіти: збірник матеріалів IV Подільської наук.-практ. конф., м.Вінниця, 1-2листоп. 2019р. Вінниця : ПП «ТД «Едельвейс і К», 2019. С.49-52.
7. Глебов, А. Вплив емоційного інтелекту на продуктивність роботи команди. *ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД*, 323.
8. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер. з англ. С.Л. Гумецької. Харків : Віват, 2019. 512 с.

9. Гриньова Н. Роль емоційного інтелекта в особистісній регуляції рішень і дій керівника як лідера. Вісник Національного університету оборони України, 2022, 66(2), 37–42.

10. Дерев'янку С.П., Примак Ю.В., Ющенко І.М. Штучний інтелект та емоційний штучний інтелект як феномен сучасної когнітивної психології. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Психологія. 2020. Вип. 11. С. 115–119.

11. Єрмак, Т. М. Роль емоційного інтелекту у формуванні лідерських навичок учнів. Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти, 2020.С.139.

12. Заграй Л.Д., Федорук О.Ф. Психосемантичні конструкції лідерства у свідомості молоді: гендерний вимір. Психологія та соціальна робота. Одеса : «Астропринт», 2020. Вип. 1(51). С. 84–100.

13. Заграй Л.Д. Емоційний інтелект як складник професійної компетентності менеджера. Вчені записки ТНУ імені ВІ Вернадського. Серія: Психологія. Прикладна психологія. Професійна й організаційна психологія, 2021.32(6), С.47-54.

14. Захарчин Г.М., Гладун С.О. Емоційний інтелект у контексті адаптації молодих фахівців до професійної діяльності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство».2020. 29. С.57-60

15. Івашкевич Е.З. Соціальний інтелект як здатність особистості до соціального пізнання та взаємодії. Технології розвитку інтелекту. 2016. Т. 2. Вип. 2. С. 10-15

16. Ільч, Л. М., Акіліна, О. В. Емоційний інтелект у remote-командах: як будувати довіру та продуктивну взаємодію. Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій, 2025.(1 (15)).С.9-12.

17. Карамушка Л.М., Клочко А.О. Інноваційні стилі управління менеджерів освітніх організацій у контексті розвитку емоційного інтелекту: зв'язок з психологічними та організаційно - функціональними

характеристиками організації. Організаційна психологія. Економічна психологія. 2019. № 2-3 (17). С. 47-57.

18. Касапова, О.О., Пономарьова, С.В. РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЛІДЕРСТВІ. Організаційний комітет конференції, 2022.С.383.

19. Кириченко Н.В., Хірса І.М. Мотиваційний механізм організації підприємницької діяльності. Таврійський науковий вісник. Серія : Економіка. 2022. 14. С. 32–36.

20. Ключко А.О. Розвиток емоційного інтелекту у менеджерів освітніх організацій: зв'язок із соціально - демографічними та організаційно - професійними чинниками. Організаційна психологія. Економічна психологія. 2019. № 1 (16). С. 54– 63

21. Ковальчук В. І. Вплив емоційного інтелекту на розвиток та успішність людини. Актуальні проблеми вищої професійної освіти: збірник наукових праць. Київ, 2020. С. 90–93.

22. Лагодзінський, В.В. Взаємозв'язок розвиненого емоційного інтелекту із трансформаційним лідерством у військовослужбовців. Вектори соціальної, організаційної та економічної психології [Електронний ресурс]: тези доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф.(Київ, 28 лют. 2025 р.)/відп. ред. С. Миронець.–Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2025.–418 с.

23. Марченко, О. С., Шаполова, В. В. Роль емоційного інтелекту у діяльності лідера.2022.С. 11-15.

24. Марчук С. Теоретичний аналіз поняття емоційного інтелекту в психології. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПСИХОЛОГІЯ, 2021, Випуск 3, С. 20-23.

25. Овдієнко, І.М. Теоретичні основи дослідження проблеми емоційного лідерства. Актуальні проблеми суспільно-гуманітарних наук в умовах транс-формаційних змін: збірник тез наукових праць Міжнародної наукової конференції (Прага, Чехія,«12» грудня 2023 року)/ГО «Міжнародний науковий центр розвитку науки та технологій», 2023.—52 с.

26. Олійник І.В. Роль емоційного інтелекту в ефективному лідерстві. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. Випуск 16, 2023.С.222-228
27. Ровенська В.В., Кліндух Г.М., Ракитянська Н.А. Емоційна компетенція керівників як один з інструментів управління трудовим потенціалом підприємства. Економічний вісник Донбасу. 2018. 1 (51). С.14-18.
28. Романченко, Н.С., Костиря, І.В. Проблема формування «ідеального лідера». Міністерство освіти і науки України. 2020.С.158.
29. Романовський, О. Г., Підбуцька, Н. В., Книш, А. Є., Штученко, І. Є. Взаємозв'язок емоційного інтелекту та лідерських якостей у студентів. Вісник Харківського національного університету ім. ВН Каразіна/Харківський національний університет ім. ВН Каразіна. Харків, 2020.С.8-16.
30. Сіденко, Ю., Драгола, Л., Копчинська, О. Концептуальний аналіз ролі емоційного інтелекту в забезпеченні лідерської ефективності. Психологічний журнал, 2025.(15), С.24-32.
31. Станіславчик О.В., Власенко Т.А., Козак К.Б., Демченко О.В. Розвиток емоційного інтелекту як чинник успішності підприємницької діяльності. Innovation and Sustainability. 2023. 1. С. 99–105.
32. Стасюк, Ю. М., Абрамов, Д. Ю. Роль лідерства в умовах кризових ситуацій. Сучасні проблеми менеджменту, 2024.С.327-329.
33. Стоєва, А. С., Гура, Т. В. Розвиток емоційного інтелекту в лідерстві. 2025.С. 14-18.
34. Хитра О. В., Бендасюк М.І. Роль емоційної складової в управлінні командами. Причорноморські економічні студії : екон. наук.-практ. журн. Причорномор. н.-д. ін-т економіки та інновацій. Одеса. 2018. Вип. 28 (2). С. 67–74.
35. Шехавцова, С. О. Емоційний інтелект в лідерстві: Виклики сьогодення. Редакційна колегія: Володимир, 406.
36. Щетініна Л.В., Рудакова С.Г., Заєць А.І. Емоційний інтелект в управлінні персоналом: підходи до розуміння та його розвиток. Бізнес Інформ. 2019. 3. С. 385–393.

37. Яроцька, Н.Г. (2024). Вплив емоційного інтелекту на розвиток лідерських якостей особистості. 2024. С.17-23.
38. Fischer, T., Sitkin, S. B. Leadership styles: A comprehensive assessment and way forward. *Academy of Management Annals*, 2023.17(1), P.331-372
39. Ghorbani, A. (2023). A review of successful construction project managers' competencies and leadership profile. *Journal of Rehabilitation in Civil Engineering*, 11(1), 76-95. <https://doi.org/10.22075/jrce.2022.24638.1560>
40. Hudoshnyk, O. V., & Krupskyi, O. P. (2023). Media Possibilities of Comics: Modern Tools for the Formation and Presentation of Organizational Culture. *European Journal of Management Issues*, 31(1), 40-49. <https://doi.org/10.15421/192304>
41. Islami, X., Mulolli, E. (2020). A conceptual framework of transformational leadership as an influential tool in the team performance. *European Journal of Management Issues*, 28(1-2), 13-24. <https://doi.org/10.15421/192002>
42. Krasnokutska, N., Podoprykhina, T. (2020). Types and terminology of remote project teams. *European Journal of Management Issues*, 28(1-2), 34-40. <https://doi.org/10.15421/192004>
43. Makedon, V., Krasnikova, N., Krupskyi, A., Stasiuk, Y. (2022). Arrangement of digital leadership strategy by corporate structures: a review. *Economic Studies*, 31(8), 19-40. <https://tinyurl.com/bdz3uw8w>
44. Mwita, K. M., Ndikumana, E. D., Ringo, C. J. (2023). The Role of Transformational and Transactional Leadership on Turnover Intentions in Tanzanian Commercial Banks: The Moderating Effect of Perceived Organizational Support. *European Journal of Management Issues*, 31(2), 102-112. <https://doi.org/10.15421/192309>
45. Piwowar-Sulej, K., Iqbal, Q. (2023). Leadership styles and sustainable performance: A systematic literature review. *Journal of Cleaner Production*, 382, 134600. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.134600>
46. Podgórska, M., Detko, Ł. (2023). Situational leadership in project management: empirical research of project managers. *Scientific Papers of Silesian*

University of Technology Organization and Management Series, 2023(168), 375-392.
<https://doi.org/10.29119/1641-3466.2023.168.26>

47. Praise, I., Rapina, R. (2022). The Role of Internal Audit, Leadership Effectiveness, and Organizational Culture in Risk Management Effectiveness. *European Journal of Management Issues*, 30(2), 83-91.
<https://doi.org/10.15421/192208>

48. Roth, O. D. (2022). Adaptive crisis management skills for effective leadership during times of uncertainty and chaos (Doctoral dissertation). Alliant International University. <https://tinyurl.com/58atbj2>

49. Vivek, R., Krupskyi, O. P. (2024). EI & AI In Leadership and How It Can Affect Future Leaders. *European Journal of Management Issues*, 32(3), 174-182.
<https://midnu.dp.ua/index.php/MI/article/view/512>

50. Vavdiuk Nataliia, Galushchak Valentyna, Abramova Iryna, Stryzheus Liudmyla. Emotional intelligence in the organizational behavior of managers. *Economic Forum*. 2023. 1(2). P. 30–37.

ДОДАТОК А

Первинні дані опитаних за методикою «Тест емоційного інтелекту Н.

Холла (адаптація Е. П. Ільїна)

	Емоційна обізнаність	Управління своїми емоціями	Самомотивація	Емпатія	Розпізнавання емоцій інших людей
1	1	3	3	4	4
2	7	13	13	8	7
3	7	13	13	7	3
4	12	17	14	11	13
5	3	13	3	3	3
6	6	8	4	2	7
7	4	6	4	12	17
8	12	9	10	14	12
9	13	10	12	6	0
10	3	18	4	8	6
11	7	6	6	10	3
12	12	13	3	3	3
13	12	13	16	14	8
14	9	7	13	3	3
15	9	3	8	3	3
16	13	12	9	14	4
17	2	7	8	3	3
18	13	12	13	12	12
19	10	6	13	1	9
20	12	1	8	3	3
21	11	12	13	13	16
22	10	2	13	4	9
23	10	3	3	5	6
24	4	14	12	8	18
25	11	9	8	1	13
26	10	13	8	13	4
27	9	9	13	3	8
28	7	10	8	3	3
29	6	1	8	12	6
30	13	13	7	7	12
31	7	13	13	8	7
32	12	17	14	11	13
33	6	8	4	2	7
34	12	9	10	14	12
35	3	18	4	8	6
36	12	13	3	3	3
37	9	7	13	3	3
38	13	12	9	14	4
39	13	12	13	12	12
40	12	1	8	3	3
41	10	2	13	4	9

42	4	14	12	8	18
43	10	13	8	13	4
44	7	10	8	3	3
45	13	13	7	7	12
46	7	13	13	7	3
47	3	13	3	3	3
48	6	8	4	2	7
49	4	6	4	12	17
50	13	10	12	6	0
51	12	13	3	3	3
52	9	7	13	3	3
53	13	12	9	14	4
54	13	12	13	12	12
55	12	1	8	3	3
56	11	12	13	13	16
57	4	14	12	8	18
58	11	9	8	1	13
59	9	9	13	3	8
60	6	1	8	12	6

ДОДАТОК Б

**Первинні дані опитаних за методикою «Комунікативні та
організаторські схильності» В.В. Синявського**

	Комунікативні	Організаторські	Кк	Ко
1	13	13	0	0,65
2	10	7	0,5	0,35
3	11	13	0,55	0,65
4	8	9	0,4	0,45
5	13	12	0,65	0,6
6	8	8	0,4	0,4
7	12	12	0,6	0,6
8	9	9	0,45	0,45
9	12	13	0,6	0,65
10	8	8	0,4	0,4
11	13	12	0,65	0,6
12	8	9	0,4	0,45
13	12	12	0,6	0,6
14	10	9	0,5	0,45
15	12	13	0,6	0,65
16	7	8	0,35	0,4
17	13	12	0,65	0,6
18	8	7	0,4	0,35
19	13	13	0,65	0,65
20	7	7	0,35	0,35
21	14	15	0,7	0,75
22	6	6	0,3	0,3
23	15	13	0,75	0,65

24	7	9	0,35	0,45
25	12	14	0,6	0,7
26	10	7	0,5	0,35
27	0	13	0	0,65
28	9	9	0,45	0,45
29	12	14	0,6	0,7
30	7	7	0,35	0,35
31	0	11	0	0,55
32	7	9	0,35	0,45
33	12	13	0,6	0,65
34	9	7	0,45	0,35
35	12	11	0,6	0,55
36	8	11	0,4	0,55
37	11	11	0,55	0,55
38	8	8	0,4	0,4
39	12	13	0,6	0,65
40	9	10	0,45	0,65
41	10	12	0,5	0,6
42	10	9	0,5	0,45
43	11	8	0,55	0,4
44	11	13	0,55	0,65
45	8	11	0,4	0,55
46	10	10	0,5	0,5
47	0	9	0	0,45
48	7	9	0,35	0,45
49	10	12	0,5	0,6
50	9	10	0,45	0,5

51	13	12	0,65	0,6
52	9	7	0,45	0,35
53	9	12	0,45	0,6
54	13	7	0,65	0,35
55	11	11	0,55	0,55
56	11	10	0,55	0,5
57	10	11	0,5	0,55
58	10	9	0,5	0,45
59	11	9	0,55	0,45
60	12	9	0,6	0,45

ДОДАТОК В

Первинні дані опитаних за методикою «Оцінка 360 градусів» Т. Кобуза

	Управління командою	Ухвалення управлінських рішень	Управління поточною роботою	Планування	Мотивування	Інноваційна активність
1	17	7	10	6	10	14
2	12	16	14	10	13	10
3	11	8	10	12	10	14
4	10	11	9	12	5	7
5	10	11	12	12	10	14
6	11	9	13	12	4	11
7	14	12	9	12	11	10
8	12	12	12	4	12	8
9	19	11	8	9	17	20
10	9	7	9	10	11	10
11	20	9	16	11	18	12
12	18	10	9	15	17	16
13	10	10	6	6	7	6
14	17	11	18	13	9	14
15	12	14	4	12	8	13
16	13	16	6	14	9	15
17	10	12	10	14	8	8
18	13	12	9	19	9	10
19	13	8	11	15	12	16
20	18	16	9	8	12	9
21	19	14	11	23	16	9
22	11	8	11	7	18	10
23	16	9	10	10	12	10
24	18	12	14	14	16	18
25	10	7	11	5	8	12
26	9	13	11	12	8	8
27	16	16	19	9	20	14
28	13	12	12	13	13	9
29	16	19	12	9	12	18
30	12	10	7	10	9	11
31	18	13	18	16	14	8
32	8	10	18	14	13	11
33	18	1	12	14	14	8
34	14	17	17	10	10	9
35	8	11	18	17	11	15
36	10	9	13	15	17	10
37	10	8	13	8	8	20
38	10	17	12	12	11	13
39	10	8	11	9	18	9
40	10	9	9	15	15	18
41	19	13	17	8	12	13

42	15	8	16	12	17	11
43	16	19	8	13	10	9
44	9	16	13	15	14	21
45	7	15	13	15	10	10
46	12	14	13	5	8	11
47	18	13	13	7	12	5
48	10	16	14	9	14	7
49	7	11	8	13	11	11
50	16	7	17	6	9	14
51	14	3	11	14	10	9
52	12	16	7	12	11	10
53	9	16	14	16	10	20
54	16	7	9	10	13	14
55	12	15	9	12	11	10
56	14	8	10	9	18	15
57	10	11	12	3	9	7
58	16	13	16	13	13	7
59	18	12	13	17	9	21
60	13	16	11	18	15	14

ДОДАТОК Г

Кореляція

		Емоц Обізнан	УпрСвоїм Емоц	Само мотивація	Емпатія	Розпіз нав ЕмоцІн шЛюд	Комуніка тивні Схильн	Організа тор Схильн	Упр Команд ою	Ухвал Управ лРіше нь	УпрПоточн Робот	Плану вання	Моти вуван ня	Іннов ацАк тивн
ЕмоцОбізнан	Коефіцієнт кореляції	1,000	,049	.306*	,249	,002	-,183	-,184	-,018	,022	-,215	,036	-,016	,042
	Знч. (2- сторон)	.	,709	,017	,055	,986	,161	,160	,891	,865	,099	,782	,903	,753
	N	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60
УпрСвоїмЕмоц	Коефіцієнт кореляції	,049	1,000	,112	.304*	,191	-.258*	-,212	-.255*	-,112	,142	,125	-,096	-,176
	Знч. (2- сторон)	,709	.	,393	,018	,143	,047	,103	,050	,396	,278	,341	,466	,178
	N	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60
Самомотивація	Коефіцієнт кореляції	.306*	,112	1,000	.289*	.277*	-,109	-,119	,048	,065	,106	-,109	-,019	,075
	Знч. (2- сторон)	,017	,393	.	,025	,032	,409	,366	,718	,623	,421	,408	,888	,567
	N	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60
Емпатія	Коефіцієнт кореляції	,249	.304*	.289*	1,000	.352**	-,008	-,181	-,103	,232	-,136	-,013	-,019	-,053
	Знч. (2- сторон)	,055	,018	,025	.	,006	,954	,166	,434	,074	,302	,922	,887	,686
	N	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60
РозпізнавЕ моцІншЛюд	Коефіцієнт кореляції	,002	,191	.277*	.352**	1,000	-,085	-,075	-,066	-,072	,085	-,014	,112	-,221
	Знч. (2- сторон)	,986	,143	,032	,006	.	,520	,571	,615	,585	,517	,918	,394	,090
	N	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60
Комунікативні Схильн	Коефіцієнт кореляції	-,183	-.258*	-,109	-,008	-,085	1,000	.594**	,116	-.275*	-,211	,018	-,074	,151
	Знч. (2- сторон)	,161	,047	,409	,954	,520	.	,000	,375	,034	,106	,893	,575	,249

- *. Кореляція значима на рівні 0.05 (2-стороння).
- ** . Кореляція значима на рівні 0.01 (2-стороння).